

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

УДК 378.015.31.091.2-047.81:004]:001.891.3 (043.3)

ПРОКОПЕНКО АЛЬОНА ОЛЕКСАНДРІВНА

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
ПЕДАГОГІЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЕДУКАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Полтава – 2023

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Роботу виконано в Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків), Міністерство освіти і науки України.

**Офіційні
опоненти:**

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
Гриньова Марина Вікторівна,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка, ректор;

доктор педагогічних наук, професор,
Луценко Григорій Васильович,
Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка,
проректор з науково-педагогічної роботи;

доктор педагогічних наук, професор,
Починкова Марія Миколаївна,
Державний заклад «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка» (м. Полтава),
професор кафедри філологічних дисциплін.

Захист відбудеться 19 квітня 2023 року о 12.30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.053.01 у Державному закладі «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» за адресою: площа Академіка Олексія Бекетова, б.19, мала конференц-зала, м. Лубни, Полтавська обл., 37501.

Із дисертацією та рефератом можна ознайомитися на сайті http://luguniv.edu.ua/?page_id=76 та в бібліотеці Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» за адресою: вул. Ковалю, 3, м. Полтава.

Реферат розіслано 17 березня 2023 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Н. В. Мордовцева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Глобальні зміни в розвитку держави, суспільства, науки та сфери освіти, що пов'язані із інтегруванням України до світової й європейської спільноти актуалізують професійні вимоги до підготовки майбутніх учителів. У сфері вищої педагогічної освіти відбуваються інтенсивні процеси гуманізації, фундаменталізації орієнтовані на професійну підготовку еліти нації.

Забезпечення якості фахової підготовки є першочерговим завданням кожного закладу вищої педагогічної освіти (ЗВПО), проте, враховуючи кризові ситуації останніх років (пандемія Covid-19, повномасштабна військова агресія росії, вимушена міграція населення, нестабільність психоемоційного стану людей у таких умовах, перехід здебільшого на дистанційну форму навчання) виникла потреба в переосмисленні, переорганізації та діджиталізації освітнього процесу з метою виконання кваліфікаційних вимог до здобувачів вищої освіти задля їх професійного зростання, підвищення конкурентоспроможності в інформаційно-технологічному, цифровому суспільстві, що в свою чергу потребує розробки сучасної інноваційної педагогічної концепції едукатії майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

Підґрунтям концептуальних основ дослідження виступають: Закони України – «Про освіту» (2017), «Про фахову передвищу освіту» (2019), «Про вищу освіту» (2014), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016), «Про інноваційну діяльність» (2002), наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Концептуальних засад розвитку педагогічної освіти в Україні та її інтеграції в європейський освітній простір» (2004), Концепція Нової української школи (2016), Концепція розвитку педагогічної освіти (2018), Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти (2018), Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року (2022), професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020) та інші; в умовах діджиталізації освіти – Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018 – 2020 роки (2018), Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021-2024 роки (2020), Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) (2020), Концепція розвитку цифрових компетентностей (2021), проект Концепції цифрової трансформації освіти і науки України на період до 2026 року (2021), Цифрова програма для Європи (2010), проект «Цифрова адженда України – 2020» (2016) тощо. У зазначених документах наголошується на необхідності трансформаційних змін, як у теорії професійної освіти, так й у її практичній реалізації.

Науковому осмисленню проблеми едукатії майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти присвячено дослідження вітчизняних та зарубіжних учених – питання професійної підготовки майбутніх освітян вивчали: В. Андрущенко, К. Астахова, С. Бадер, М. Євтух, М. Гриньова, С. Гончаренко, В. Желанова, С. Золотухіна, І. Зязюн, О. Караман, В. Курило, В. Лозова, Г. Луценко, Н. Ничкало, Г. Пономарьова та інші; теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів за окремими напрямками – В. Безлюдна, Н. Мордовцева,

С. Шехавцова та інші (філологічні дисципліни), В. Бабич, А. Турчак, О. Соколюк, О. Школа та інші (фізичне виховання), М. Жалдак, Н. Морзе, С. Семеріков, О. Спірін, Я. Сікора, Т. Отрошко, Н. Хміль та інші (інформаційні технології), В. Андрієвська, О. Бабакіна, О. Біда, О. Комар, В. Литвин, О. Лінник, М. Починкова, О. Савченко, І. Упатова, Л. Хомич, Н. Шустова та інші (початкова школа); З. Бервецький, О. Костюк, О. Михайличенко, Л. Ніколаєнко, І. Полубоярина, В. Улянова, О. Щолокова та інші (музичне мистецтво); Т. Захар, І. Новіцька, О. Орданська, М. Пайкуш, Л. Фоменко та інші (фізико-математичні дисципліни); М. Лалак, О. Мілаш, О. Костенко, Г. Фінін та інші (соціально-економічні дисципліни); висвітлення суті виховних аспектів освітнього процесу – І. Бех, М. Роганова, О. Молчанюк, Г. Пономарьова, Н. Ткачова, Х. Шапоренко, Г. Шевченко та інші;

Проблему готовності особистості до професійного та особистісного саморозвитку та самовдосконалення досліджували – Д. Богоявленська, С. Бурчак, О. Диса, С. Максименко, Ю. Лобейко, В. Штифурак та інші; загальні та окремі аспекти впровадження інноваційних технологій – Н. Волкова, В. Євдокимов, О. Касьянова, О. Пехота, О. Пометун та інші; управління розвитком освітніх систем – В. Алфімов, О. Галус, В. Докучаєва, О. Кравченко, В. Крижко, В. Лунячек, В. Олійник, Т. Сорочан, А. Харківська та інші; теоретико-методологічні проблеми управління професійною підготовкою майбутніх учителів висвітлено в наукових студіях Г. Єльнікової, Л. Петриченко, В. Пікельної, Є. Хрикова та інших.

Висвітленню змістового наповнення такої багатозначної категорії, як «едукація» приділено увагу в роботах – О. Вишневського, В. Лугового, О. Ляшенка, Л. Майборода, Р. Скульського, М. Стельмаховича, Є. Чернишової та інших; сутність понять «діджаталізація» та «діджиталізація освіти» розкривали – Р. Барон (R. Baron), В. Бочелюк, Ю. Гаруст, Л. Гіллем (L. Gillam), О. Гусєва, Д. Данн (D. Dunne), Л. Девіс (L. Davis), Д. Догерті (D. Dougherty), М. Кенні (M. Kenney); К. Купріна, Я. Кшемінські (Ja. Krzemiński), Ю. Мацунага (Y. Matsunaga), І. Мергель (I. Mergel), П. Мертенс (P. Mertens), Н. Склейтеп (N. Sclater), В. Сухонос, М. Устенко, А. Хігніте (K. Hignite), Б. Хінінгс (B. Hinings), Я. Шевцов та інші.

Представлено далеко не повний перелік напрямів у яких успішно працюють вітчизняні та зарубіжні науковці, а їх роботи є прикладом ефективного вирішення поставлених у наукових розвідках завдань.

Проте, проблема розробки педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти не стала предметом окремого дослідження як цілісного явища з виявленими закономірностями, визначеними принципами тощо.

На підставі проведеного критично-порівняльного аналізу нормативно-правових документів, науково-педагогічних досліджень визначено **глобальну суперечність** між зростаючими вимогами світової спільноти до освітянської галузі в умовах діджиталізації суспільства та реформуванням вітчизняної системи вищої освіти.

Вирішенню цієї суперечності сприяє подолання **часткових суперечностей між:**

- соціальним замовленням на компетентних, духовнорозвинених учителів нової генерації та відсутністю педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти;
- докорінними позитивними зрушеннями, що відбуваються у системі вищої педагогічної освіти та відсутністю узагальнених результатів щодо підвищення якості едукації майбутніх учителів;
- стратегічною метою й завданнями сучасної вищої школи, відповідними нормативними актами щодо організації освітнього процесу та недосконалістю наявних теоретичних та методологічних засад процесу едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти та управління ним;
- потужним потенціалом науково-педагогічних розробок теоретико-методологічного базису професійної підготовки освітян та відсутністю моделі системи едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти
- випереджальним розвитком цифрової трансформації життєдіяльності суспільства та реально недостатнім рівнем якості діджиталізації освіти.

Із огляду на теоретичну та практичну значимість проблеми, її недостатню розробленість та необхідність розв'язання виявлених суперечностей обрано тему дисертаційної роботи **«Теоретико-методологічні засади педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти»**.

Зв'язок праці з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради «Модернізація педагогічної системи терціарної едукації у контексті підвищення якості професійної підготовки конкурентоспроможних фахівців і вдосконалення професіоналізму науково-педагогічних і педагогічних працівників» (державний реєстраційний номер 0120U105225), комплексної теми кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту «Реалізація системи фахової підготовки в інноваційному освітньому середовищі вищого педагогічного навчального закладу» (державний реєстраційний номер № 0117V007459).

Тему дослідження затверджено рішенням Ученої ради Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (протокол № 3 від 28.10.2022 р.).

Об'єкт дослідження – процес едукації майбутніх учителів.

Предмет дослідження – теорія й методологія педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад, розробці та експериментальній перевірці ефективності впровадження педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**:

1. Проаналізувати нормативно-правову, науково-педагогічну, методичну літературу для з'ясування проблем едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

2. Визначити ключові поняття дослідження: «едукація майбутніх учителів», «педагогічна концепція едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти».

3. Схарактеризувати методологічні підходи дослідження.

4. Розробити фрейм педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

5. Виявити закономірності та визначити принципи едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

6. Розробити модель системи едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

7. Експериментально перевірити ефективність упровадження педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

8. Визначити сучасні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти України в умовах діджиталізації освіти.

Провідна концептуальна ідея дослідження полягає у тому, що реалізована педагогічна концепція едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти є індикатором результативної якісної професійної підготовки майбутніх освітян, а також підґрунтям їхнього подальшого випереджального фахового та особистісного саморозвитку. Мета впровадження концепції полягає в удосконаленні системи вищої педагогічної освіти, що має призвести до переходу вітчизняних університетів на більш якісний рівень підготовки фахівців та підвищити їх конкурентоспроможність порівняно з провідними світовими університетами.

Концепцію дослідження складають три взаємопов'язані концепти, що сприяють реалізації завдань наукової розвідки відповідно до провідної ідеї роботи: методологічний, теоретичний та технологічний.

Методологічний концепт становлять:

фундаментальні ідеї філософії (філософські категорії, закони, принципи тощо), що обґрунтовують узаємозв'язок, узаємовплив та взаємозалежність явищ і процесів навколишнього світу й забезпечують об'єктивність вивчення едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти; загальнонаукові (системний, синергетичний, стратегічний, аксіологічний) та конкретнонаукові (компетентнісний, фреймовий, діяльнісний, особистісно-зорієнтований) методологічні підходи.

Урахування *системного підходу* дозволило розробити модель системи едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, простежити цілеспрямований вплив управлінського концепту педагогічної концепції досліджуваного феномену ґрунтуючись на його функціях (планування, прийняття управлінського рішення, організація його виконання, контроль) з метою своєчасного реагування на соціальне замовлення та підвищення ефективності едукації майбутніх учителів; провести критично-порівняльний аналіз, здійснити синтез та узагальнення компонентів цього процесу й їх узаємозв'язків, як цілісної динамічної, відкритої, самостійної системи, що носить інтегративний характер; вивчити особистість майбутнього вчителя як відкритої багатоскладової системи у процесі спільної діяльності суб'єктів освітнього процесу.

Застосування методології синергетики (*синергетичний підхід*) сприяло розробці педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, враховуючи теорію самоорганізації різнопланових складних відкритих

систем, нелінійність освітнього процесу, інтерференцію сильної та слабкої версій науки тощо.

Вибір *стратегічного підходу* обумовлений необхідністю прийняття відповідних управлінських рішень щодо доцільності комплексного вирішення визначених довго-, середньо- та короткострокових цілей підвищення якості едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти та контролем за їх виконанням.

Використання *аксіологічного підходу* зорієнтувало науковий пошук на необхідності врахування особистісних та професійних цінностей суб'єктів едукації при розробці педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

Із позиції *компетентнісного підходу* з'ясовано, що підготовка висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців можлива через урахування компетентнісної парадигми, що дозволить майбутнім педагогам орієнтуватися у взаємопов'язаних і взаємозалежних напрямках його діяльності та бути компетентними фахівцями відповідної галузі.

Урахування *фреймового підходу* забезпечило можливість логічного структурування концептів в єдину цілісну педагогічну концепцію едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти через її фреймову візуалізацію.

Використання *діяльнісного підходу* сприяло реалізації ефективної взаємодії усіх суб'єктів процесу едукації при вивченні освітніх компонентів загальної та професійної підготовки, а також у процесі самостійної (позааудиторної), виховної роботи через упровадження відповідних технологій, методик, методів, форм і засобів.

Застосування *особистісно-зорієнтованого підходу* сприяло оновленню індивідуальних освітніх траєкторій едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти з метою формування та розвитку компетентної, духовнорозвиненої особистості педагога нової генерації через удосконалення змістового наповнення освітніх програм та освітніх компонентів.

Теоретичний концепт становлять наукові положення щодо: уточнення базових дефініцій – «концепція», «педагогічна концепція», «едукація», «курикулум», «діджиталізація», «діджиталізація освіти» та визначення ключових понять дослідження – «едукація майбутніх учителів», «педагогічна концепція едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти»; виокремлення сутнісних ознак досліджуваного феномену й визначення теоретичних основ педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, що спираються на закони діалектики, обґрунтовані підходи, виявлені закономірності, визначені принципи, функції; теоретичного обґрунтування фрейму педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти та моделі системи едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти; визначення сучасних тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти України в умовах діджиталізації освіти.

Технологічний концепт передбачає: розробку уніфікованого фрейму педагогічної концепції окремого фундаментального досліджуваного феномену та фрейму педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації

освіти за відповідними концептами; розробку та впровадження моделі системи освіти; визначення критеріального апарату дослідження, що характеризує особливості процесу освіти та управління ним. Технологічними засадами роботи є наукові доробки, в яких представлено використання та впровадження методик, методів, форм та засобів підвищення рівня якості освітнього процесу майбутніх фахівців педагогічної галузі першого бакалаврського рівня.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: наукові положення філософії освіти (О. Адаменко, В. Андрущенко, Л. Ваховський, О. Базалук, О. Дольська, Б. Коротяєв, В. Курило, З. Курлянд, Г. Пономарьова, І. Прудченко, В. Цикін, Г. Шевченко, Д. Чернілевський), системного (В. Андрущенко, В. Безлюдна, Д. Бермудес, В. Беспалько, В. Виненко, О. Вознюк, М. Воллес (M. Wallace), Ю. Курнишев, М. Пфаденгауер (M. Pfadenhauer), О. Семеніхіна, Л. Суховірська, Г. Хакен (H. Naken), З. Хитра, Цюй Ге (Qu Ge), Е. Хойл (Hoyle E.) Є. Хриков), синергетичного М. Альберт (M. Albert), С. Вітвицька, О. Дубасенюк, Б. Карлоф (B. Karlof), О. Коберник, О. Кучерук, О. Мартинчук, М. Мескона (M. Mescon), Ф. Хедоурі (F. Hedouri)), аксіологічного (С. Бадер, М. Бахтін, І. Бех, М. Горлач, Г. Заїченко, І. Надольний, К. Роджерс (C. Rogers), В. Сафьянов, Н. Ткачова), компетентного (Г. Бібик, Н. Бібик, С. Бондар, Н. Брюханова, Н. Волкова, М. Головань, С. Гончаренко, Р. Горбатюк, І. Гушлевська, Г. Джонс (G. Jones), К. Ільніцька, Т. Каткова, Ю. Краснобокий, В. Кремень, В. Луговий, М. Мулдер (M. Mulder), І. Нейман (I. Neumann), І. Новіцька, О. Овчарук, Ю. Рашкевич, Л. Романишина, А. Теплицька, О. Токарчук, С. Шокалюк), фреймового (Р. Гуріна, Т. Колодочка, Т. Ларіна, А. Латишева, С. Леонова, О. Литвинко, Т. Межова, Є. Соколова, Г. Тюріна, С. Федорова, В. Шляхов), діяльнісного (І. Бех, А. Вербицький, О. Власова, П. Гальперін, В. Давидов, О. Добротвор, О. Корнеєва, Н. Куриленко, Д. Равен (J. Raven), О. Семенюк), особистісно-зорієнтованого (В. Галатюк, Н. Лосєва, М. Оліяр, О. Попова, Н. Сасенко) методологічних підходів; теоретичні положення освіти (О. Вишневецький, Д. Пащенко, О. Ляшенко, Л. Майборода, Є. Чернишова), змістові орієнтири діджиталізації освіти (Р. Барон (R. Baron), І. Березівська, В. Бочелюк, Ю. Гаруст, О. Гусєва, Д. Данн (D. Dunne), Д. Догерті (D. Dougherty), О. Жерновнікова, М. Кенні (M. Kenney), Я. Кшемінські (Ja. Krzemiński), Ю. Мацунага (Y. Matsunaga), І. Мергель (I. Mergel), Н. Склейтер (N. Sclater), О. Стасів, В. Сухонос, М. Устенко, А. Хігніте (K. Hignite), Б. Хінінгс (B. Hinings), Я. Шевцов, О. Шукатка); нормативно-правові документи освітньої галузі: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепція розвитку педагогічної освіти, Стратегія розвитку вищої освіти на 2021 – 2031 рр., методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти, Стандарти вищої освіти різних спеціальностей, професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)».

Загальна гіпотеза дослідження полягає в тому, що розроблена та впроваджена педагогічна концепція освіти майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти сприятиме підвищенню рівня якості їх професійної підготовки.

Загальну гіпотезу дослідження конкретизовано в **часткових**, а саме, педагогічна концепція едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти набуває ефективності, якщо: схарактеризовано методологічні підходи до дослідження, розроблено фрейм педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, що складається із чотирьох взаємодетермінуючих концептів (настановчого, управлінського, системного та утилітарного), теоретично обґрунтовано та впроваджено модель системи едукції, що містить п'ять взаємодоповнюючих компонентів (методологічно-цільовий, організаційно-управлінський, професійно-зорієнтований, структурно-функціональний, діагностико-результативний) та організаційно-педагогічні умови (модернізація управлінського кластера, забезпечення ефективності функціонування студентоцентрованого середовища).

Відповідно до мети та завдань дослідження використано комплекс **методів**: *теоретичні* – критично-порівняльний аналіз філософської літератури, психолого-педагогічних напрацювань вітчизняних та зарубіжних науковців, нормативно-правових документів для виявлення проблем досліджуваного феномену; систематизація, узагальнення, абстрагування та синтез наукових надбань відповідної тематики для проведення контент-аналізу дефініцій базових понять, висвітлення теоретико-методологічного базису та основних концептів дослідження, визначення критеріального апарату дослідження; моделювання – для розробки уніфікованого фрейму педагогічної концепції окремого фундаментального досліджуваного феномену (різних напрямів підготовки майбутніх фахівців), фрейму педагогічної концепції та моделі системи едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти; *емпіричні* – анкетування, тестування, індивідуальні та групові бесіди, аналіз отриманих результатів; *методи математичної статистики* для підтвердження вірогідності результатів, що отримані у ході дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

вперше теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено: педагогічну концепцію едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, що спрямована на інтегроване вирішення порушеної проблеми професійної підготовки фахівців через реалізацію чотирьох концептів її фрейму – настановчого, управлінського, системного та утилітарного; модель системи едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти (методологічно-цільовий (соціальне замовлення, ціль, завдання, зміст, методологічні підходи, закономірності та принципи), організаційно-управлінський (напрями, етапи, адміністративні методи управління цим процесом), структурно-функціональний (суб'єкт, об'єкт, функції), професійно-зорієнтований (ціль професійної підготовки майбутніх учителів, загальні, фахові, предметні компетентності, методи, форми, засоби) та діагностико-результативний компоненти (критерії, показники та рівні едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, діагностичний інструментарій та очікуваний результат); критеріальний апарат наукової розвідки (критерії (когнітивний, виховний, праксеологічний, процесно-результативний), показники та рівні); визначено ключові поняття дослідження; виявлені сучасні

тенденції розвитку вищої педагогічної освіти України в умовах діджиталізації освіти;

– *уточнено* зміст базових понять дослідження («концепція», «педагогічна концепція», «едукація», «курукулум», «діджиталізація», «діджиталізація освіти»); сутність діджиталізації освіти як масового процесу запровадження, інтеграції і використання цифрових технологій, оцифрованої інформації з метою формування сучасного освітнього інформаційного середовища і розширення можливостей комунікації між суб'єктами освітньої діяльності; організаційно-педагогічні умови едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти;

– *удосконалено* теоретико-методологічний базис щодо розв'язання проблеми едукації й управління нею та діагностичний інструментарій (анкети, опитувальники, тести тощо) для визначення динаміки прояву досліджуваного феномену; зміст, форми, методи й засоби едукації майбутніх учителів у процесі професійної підготовки в умовах діджиталізації освіти шляхом розробки відповідного електронного навчально-методичного комплексу;

– *подальшого розвитку* набули теоретичні основи професійної підготовки майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти; загальні наукові уявлення щодо сутності едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти та методології наукового дослідження.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що експериментальна перевірка авторської педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти дозволяє її рекомендувати до впровадження в систему вищої педагогічної освіти України.

Представлені у дисертації матеріали знайшли відображення в одноосібній монографії «Теоретичні та методологічні засади едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти», навчально-методичному посібнику «Теорія та методика діджиталізації едукації майбутніх учителів», довіднику «Бенчмаркінг діджитал ресурсів едукації суб'єктів освітнього процесу»; в написаних у співавторстві практично-методичних посібниках «Психолого-педагогічна діагностика якості освіти у педагогічних закладах вищої освіти. Частина 1. Комплексне оцінювання якості освіти у педагогічних закладах вищої освіти», «Психолого-педагогічна діагностика якості освіти у педагогічних закладах вищої освіти. Частина 2. Соціально-психологічна діагностика розвитку особистості», «Психолого-педагогічна діагностика якості освіти у педагогічних закладах вищої освіти. Частина 3. Діагностика фізичного розвитку та фізичної підготовленості», «Навчання інформатики та математики в умовах інклюзивного освітнього середовища», практичних посібниках «Математичні лайфхаки – ЗНО на 200 балів», практикумах «Збірник контрольних робіт з математики», методичних рекомендаціях «Методика викладання математики в початкових класах», «Теоретичні засади підготовки здобувачів освіти до здійснення професійної комунікації у процесі проходження практики», «Професійна комунікація майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки у ЗВО», «Основи інклюзивного навчання майбутніх фахівців педагогічної галузі», курсах лекцій «Методика навчання математики», «Дослідження автоматизованих систем педагогічного моніторингу», тлумачному

словнику термінів і понять природничих та гуманітарних наук для здобувачів вищої освіти освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» та інших.

У ході наукового пошуку було запропоновано перелік спеціальних діджитал ресурсів щодо вдосконалення змістового наповнення навчально-методичних комплексів освітніх компонентів загальної – «Сучасна українська мова», «Правові засади сучасної держави», «Філософія», «Історія України» та професійної підготовки – «Педагогіка», «Психологія», «Вступ до спеціальності», «Шкільний курс інформатики та методика його викладання», «Теоретичні основи початкового курсу математики з методикою викладання», «Музичне мистецтво з методикою викладання», «Теорія і методика фізичної культури», «Зарубіжна та українська художня культура» тощо, розроблено перелік онлайн-курсів для здійснення неформальної освіти. Підготовлено та упроваджено в освітній процес діяльність факультативів із історії України «Історія від минулого до сьогодення», правових засад сучасної України «Я громадянин України», української мови «Знання мови – мовна компетентність майбутнього вчителя»; організовані та проведені бесіди зі здобувачами освіти «Мотивація до саморозвитку – шлях до успіху», «Особливості використання ІКТ у процесі візуалізації техніки мовлення: дикція, виразність», «Особливості використання ІКТ у процесі візуалізації техніки невербального спілкування: міміка, пластика, пантоміміка», «Онлайн-платформи для розвитку комунікативних навичок майбутніх педагогів», «Актуальність використання меседжерів для професійної комунікації у роботі педагога» тощо. Для підвищення рівня едукції майбутніх учителів розроблено та наповнено сайт для суб'єктів освітнього процесу «Виховний потенціал нації», де зібрано матеріали за національно-патріотичним, інтелектуально-духовним, громадянсько-правовим, моральним, трудовим, естетичним, екологічним напрямками виховної роботи тощо.

Основні результати та висновки наукової розвідки можуть бути використані для вдосконалення професійної підготовки майбутніх педагогів, підвищення кваліфікації науково-педагогічних та педагогічних працівників; проведення методичних семінарів, круглих столів із обговоренням проблемних питань управління діджиталізації освіти, модернізації вищої педагогічної освіти тощо.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01-13/179 від 09.06.2022); Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 945 від 20.06.2022); Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 01-23/90 від 21.06.2022); Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 469/01 від 21.06.2022); Криворізького державного педагогічного університету (довідка № 09/1-221/3 від 14.06.2022); навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (довідка № 20-05/902 від 16.06.2022).

Особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві публікаціях: у [21] обґрунтовано використання методу проєктів для активізації пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти; у [22] охарактеризовано актуальність упровадження інформаційних технологій в освітній процес ЗВО; у [23] зазначено особливості

діджиталізації освіти, враховуючи студентоцентричний підхід; у [24] визначено індикатори перевірки ефективності комплексу організаційно-педагогічних умов управління освітнім процесом; у [25] представлено класифікацію інноваційних педагогічних технологій в освітньому процесі ЗВО.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та результати дисертації репрезентовано на науково-практичних конференціях, форумах, круглих столах, симпозіумах, семінарах різного рівня: на *міжнародних* – «Конкурентоспроможність вищої освіти України в умовах інформаційного суспільства» (Чернігів, 2018), «Психолого-педагогічні проблеми становлення сучасного фахівця» (Харків, 2018), «Імплантація європейських стандартів в українські освітні дослідження» (Київ, Дрогобич, 2019), «Передові освітні практики: Україна, Європа, Світ» (Київ, 2019), «Наукові розробки, передові технології, інновації» (Прага, 2020), «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» (Вінниця, 2022), «Розвиток професійної освіти регіону: інновації та перспективи» (Запоріжжя, 2022); «Жовтневі наукові читання» (Івано-Франківськ, 2022), Priority Areas of Science Innovations During Martial Law (Washington, 2022); *всеукраїнських* – «Психолого-педагогічні та соціальні аспекти вдосконалення якості освіти» (Харків, 2018); «Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Організація системи взаємодії «вища освіта – ринок праці» (Харків, 2018); «Створення інклюзивного простору закладу освіти в контексті розбудови суспільства рівних можливостей в Україні» (Харків, 2019); «Розвиток національної педагогічної освіти у подіях і персоналіях: особливості, здобутки та перспективи» (Харків, 2020); «Проблеми, досвід та вдосконалення методичної роботи у закладах освіти» (Харків, 2021); «Стратегічні пріоритети філології й лінгводидактики в умовах реформування освітньої системи в Україні» (Старобільськ, 2021); «Наукові дослідження та інновації в галузі суспільно-гуманітарних наук» (Мелітополь, 2021); *регіональних* – «Теорія і практика управління сучасними освітніми системами» (Харків, 2018); «Формування ефективного освітнього середовища у контексті сучасних викликів реформування системи освіти України» (Харків, 2019); «Формування творчої особистості в системі освіти й соціальному середовищі: сучасні виклики та інновації» (Харків, 2020); «Від науки до практики: науково-методичні аспекти якості освіти» (Харків, 2021); «Підвищення якості національної освіти у контексті викликів сьогодення» (Харків, 2022); на засіданнях кафедр педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту й інформатики Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (протягом 2018 – 2022 рр.).

Кандидатську дисертацію на тему «Управління якістю професійної підготовки майбутніх учителів інформатики» за спеціальністю 13.00.06 – теорія та методика управління освітою захищено у 2017 році у спеціалізованій вченій раді Д 29.053.03 ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Її матеріали в тексті докторської дисертації не використовувались.

Публікації. Результати дослідження висвітлено у 45 наукових працях, зокрема: монографія, навчально-методичний посібник, довідник, 18 статей у

провідних наукових фахових виданнях України, 5 статей у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та Scopus, 19 публікації у збірниках матеріалів конференцій.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (879 найменувань, з яких 172 – іноземною мовою), 22 додатки на 205 сторінках. Робота містить 47 таблиць та 45 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 703 сторінки, із них основного тексту – 372 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження; представлено концепцію; розкрито теоретико-методологічні засади роботи; висвітлено наукову новизну й практичне значення дисертації; подано відомості про апробацію отриманих результатів.

У першому розділі – **«Едукація майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти як предмет педагогічного дослідження»** – з'ясовано проблеми едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти; здійснено термінологічний аналіз та визначено сутнісну характеристику понятійного апарату дослідження; схарактеризовано методологічні підходи до дослідження педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

У реаліях сьогодення настала потреба у переосмисленні існуючих національних концепцій освіти загалом та вищої освіти зокрема, і приведення їх у відповідність до світових та європейських освітніх стандартів із урахуванням: існуючих соціальних, суспільних, економічних, політичних, технологічних умов; необхідності прискорення модернізаційних процесів у закладах вищої педагогічної освіти. У цьому контексті особливого значення набуває розробка сучасної педагогічної концепції едукації майбутніх учителів як висококваліфікованих педагогічних кадрів нової генерації.

На основі аналізу дисертаційних робіт, періодичних видань, науково-педагогічної, методичної літератури (С. Бадер, З. Бауман, О. Вишневський, М. Гриньова, О. Жерновнікова, О. Кравченко, Г. Луценко, О. Мелашенко, Д. Пащенко, Г. Пономарьова, С. Шехавцова, А. Харківська, Є. Хриков, Є. Чернишова та інших) і проведеного опитування здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників ЗВО, що брали участь в експерименті, було з'ясовано, що на даному етапі розвитку незалежної України існують певні проблеми у модернізації системи вищої освіти, які є диференційованими та притаманні не лише вітчизняному освітньому простору, а й міжнародному. До таких проблем віднесено: пріоритет матеріального забезпечення особистості здобувачів освіти над духовно-ціннісним розвитком (глобальна культуро-духовна криза); надмірна залежність майбутніх учителів від глобальної Інтернет-мережі в процесі професійної підготовки, що в умовах технократизації суспільства сприяє всебічному саморозвитку, розширенню комунікативних зв'язків, однак, гіпертрофоване використання даної мережі призводить до самоізоляції майбутніх учителів від оточення, може викликати ігноранцію та змішування реального й віртуального світу, що знецінює такі якості випускників як добро, людяність, духовність, громадянська відповідальність,

патріотизм, гуманність тощо, така проблема притаманна усім галузям вищої освіти, у тому числі й гуманітарній освіті, до якої належить і педагогічна.

Перехід до суспільства висококваліфікованих, компетентних педагогічних кадрів нового покоління може бути здійснений лише за умов отримання якісної освіти, виховання та розвитку особистості, що сприяло б формуванню у майбутніх учителів гуманістично орієнтованого світогляду, переорієнтації цінностей, фаховому зростанню, досягненню успіху у різних видах професійної діяльності. Це зумовило посилення вимог до якості та ефективності організації освітнього процесу й актуалізувало проблему пошуку та розробки ґрунтовних теоретичних, теоретико-методологічних, теоретико-методичних, практико-орієнтованих основ педагогічної теорії і практики, що призвело до необхідності побудови різних педагогічних парадигм, концепцій.

Проаналізувавши понад 700 наукових доробок вітчизняних учених, присвячених проблемам вивчення, аналізу, порівнянню та розробці педагогічних концепцій (професійної підготовки (навчання) – підготовки магістрів з управління навчальним закладом до інформатизації управлінської діяльності, формування професійної компетентності майбутніх учителів історії у процесі фахової підготовки та інші; розвитку – природничо-математичної освіти (STEM-освіти), цифрових компетентностей, інноваційних інтеграційних утворень в умовах України, в системі стратегічного планування школи тощо; виховання – національно-патріотичного виховання дітей і молоді, духовної культури у здобувачів освіти закладів вищої освіти (ЗВО) та інші), з'ясовано, що в них не представлено узагальнене вирішення проблеми едукативної, а використовувати їх можна лише в межах конкретно обраної проблематики; вони характеризуються структурною і змістовною різноманітністю, а це унеможливорює практичне використання у споріднених дослідженнях.

У процесі наукового пошуку виявлено необхідність вирішення проблеми розробки й обґрунтування уніфікованого фрейму педагогічної концепції окремого фундаментального досліджуваного феномену різних напрямів підготовки майбутніх фахівців одночасно, як форми індикації результатів проведеного дослідження та як засобу вирішення виявлених глобальних проблем освіти, а також проблему відсутності педагогічної концепції едукативної майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

Проведено термінологічний аналіз базових понять дослідження та об'єднано їх у три групи: загальнонаукові – розкривають зміст сучасного теоретичного базису педагогічної концепції едукативної майбутніх учителів («концепція», «педагогічна концепція», «педагогічна система», «едукативна»); конкретнонаукові – дозволяють зрозуміти специфіку педагогічної концепції едукативної майбутніх учителів («едукативна майбутніх учителів», «тьютор», «коуч», «едвайзер», «фасилітатор», «неформальна освіта», «інформальна освіта», «курукулум», «педагогічна концепція едукативної майбутніх учителів»); спеціальні – розкривають сутність діджиталізації освіти («діджиталізація», «цифрова освіта», «діджиталізація освіти»).

Розкрито змістове наповнення основних понять дослідження: *концепція* – провідна ідея будь-якої теорії; система соціально-ціннісних / загальнонаукових поглядів або засіб/форма розуміння, тлумачення певних явищ / процесів / феноменів

у природі та суспільстві; *педагогічна концепція* – актуальний, пріоритетний напрям розвитку освіти загалом (визначає стратегічну мету; проблеми, які необхідно розв'язати; завдання та шляхи, і способи їх вирішення; очікувані результати); передова, авангардна ідея педагогічної науки; процес визначення сутності певних педагогічних феноменів; комплексна взаємопов'язана система поглядів на педагогічний феномен, що потребує вдосконалення / модернізації / упровадження суттєвих інновацій тощо; *курукулум* – парадигмальна основа розробки змісту освітньо-професійних програм з орієнтацією на кінцеві результати (згідно вимог державних освітніх стандартів) і, враховуючи можливості освітньої установи, характеризує специфіку освітнього процесу (терміни навчання; послідовність викладання освітніх компонентів з урахуванням інноваційних технологій, методик, методів, форм та засобів навчання, що мають використовуватись у цьому процесі), визначає необхідні матеріально-технічні та інтелектуальні ресурси, які необхідно використовувати для здійснення результативного процесу едукції особистості; *діджиталізація* – масштабний процес запровадження, інтеграції і використання цифрових технологій, оцифрованої інформації у повсякденному і професійному житті з метою формування сучасного інформаційного середовища для забезпечення нових та розширення існуючих можливостей їх використання особистістю.

Логікою дослідження щодо опису процесу едукції опрацьовано роботи О. Вишневського, Д. Пащенко, Р. Скульського, М. Стельмаховича, Є. Чернишової та інших і встановлено, що термін «едукція» професор О. Вишневський поновив у вітчизняному науково-педагогічному обігу у 2008 році; Є. Чернишова, проаналізувавши Міжнародну стандартну класифікацію освіти (2011 р.) довела, що в ній термін «освіта» жодного разу не використовується, поступившись місцем спорідненому поняттю «терціарна едукція». Цілковито погоджуючись із твердженнями О. Вишневського – «специфікація понять «навчання», «розвиток» і «виховання», дещо збіднює термін «навчально-виховний процес», бо з нього випадає поняття «розвиток»», Д. Пащенко – «у терміні «едукція» поєднує воедино навчання, виховання і розвиток. Вибір терміну «едукція» був зроблений урахуванням синонімічності змістового наповнення поняття «освітній процес» (Закон України «Про вищу освіту»), пришвидшену інтеграцію українського освітнього простору в європейську й світову науково-педагогічну спільноту та відмову від ідеологізованої пострадянської термінології. Відтак, *під поняттям «едукція» розуміємо суцільний триєдиний освітній процес (навчання, виховання, розвиток), що направлений на всебічний розквіт особистості.*

У ході дослідження встановлено, що задля ефективної едукції майбутніх учителів необхідним є врахування інновацій у всіх сферах життєдіяльності особистості, у тому числі й цифровізації та діджиталізації освіти.

Контент-аналіз поняття «цифрова освіта» показав, що найбільш уживаним є визначення цифрової освіти як сукупності цифрових технологій (К. Краус, Н. Краус, Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018 – 2020 роки), цифрові процеси організації освітньої діяльності (С. Карплюк, Дж. Берсін). Особливості впровадження діджиталізації освіти стали предметом досліджень таких науковців, як: Р. Барона (R. Baron), В. Бочелюк, Ю. Гаруста, Л. Гіллама (L. Gillam),

О. Гусєвої, Д. Данна (D. Dunne), Л. Девіса (L. Davis), Я. Кшемінські (Ja. Krzemiński), Ю. Мацунага (Y. Matsunaga), П. Мертенс (P. Mertens), В. Сухонос, М. Устенко, Б. Хінінгс (B. Hinings), Я. Шевцова та інших. Відтак, цифровізація освіти це представлення інформації в оцифрованому виді, а діджиталізація освіти розкриває аспекти використання цифрових технологій, як у повсякденному житті, так і у професійній діяльності. Отже, змістове наповнення поняття «діджиталізація освіти» є ширшим, ніж зміст поняття «цифрова освіта». Окрім того, у 2019 р. «діджиталізація» була визнана словом року в Україні. Під *діджиталізацією освіти* розуміємо *масовий процес запровадження, інтеграції і використання цифрових технологій, оцифрованої інформації з метою формування сучасного освітнього інформаційного середовища і розширення можливостей комунікації, процесів набуття й оновлення знань, обміну інформацією, ідеями і досвідом між науково-педагогічними, педагогічними, науковими працівниками, стейкхолдерами та здобувачами освіти тощо.*

Дослідження процесу розробки педагогічної концепції едукатії майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, здійснювалося ґрунтуючись на загальну чотирьохрівневу методологію (філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий, технологічний рівні). Перший рівень – фундаментальний (філософський) – рівень методології наукового пізнання, що слугує методологічним базисом для здійснення подальших досліджень і розробок нових теорій, обґрунтування загальнонаукових, конкретнонаукових та технологічних підходів, фундаментальних ідей філософії (філософських категорій, законів, принципів тощо); другий рівень – загальнонауковий – визначення методологічних підходів (системний, синергетичний, стратегічний, аксіологічний) та методів для розробки педагогічної концепції едукатії майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти; третій рівень – конкретнонауковий – обґрунтування авторської моделі системи едукатії майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, що складається з методологічно-цільового, структурно-функціонального, організаційно-управлінського, професійно-зорієнтованого, діагностико-результативного компонентів і ґрунтується на конкретнонаукових підходах (компетентнісному, фреймовому, діяльнісному, особистісно-зорієнтованому), методах; четвертий рівень – технологічний – розробка спеціальних методик підвищення ефективності едукатії майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

У другому розділі – **«Теоретичні та методологічні основи педагогічної концепції едукатії майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти»** – розкрито суть діджиталізації освіти в теорії та практиці професійної освіти; розроблено фрейм, визначено закономірності та принципи педагогічної концепції едукатії майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

Сучасна життєдіяльність майже кожної особистості дедалі більше набуває ознак інформаційно-комунікаційного, технологічного характеру, а в пріоритеті стають інформація та знання. Відтак, змінюються і вимоги суспільства до стандартів освіти будь-якого рівня, а відповідно – до якості підготовки здобувачів вищої освіти в умовах діджиталізації освіти.

Проаналізувавши міжнародні (Education and Training 2020 – ET 2020, European higher education in the world, Investing in education and training, Opening up Education: Innovative teaching and learning for all through new Technologies and Open Educational Resources, The EU and the Bologna Process – working together for change та інші) та вітчизняні (Закон України «Про освіту», Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, постанова «Питання Міністерства цифрової трансформації», Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018 – 2020 роки, проєкт Концепції цифрової трансформації освіти і науки України на період до 2026 року, проєкт «Цифрова адженда України – 2020» та інші) нормативно-правові документи, з'ясовано, що в їх змісті визначено й напрями діджиталізації освіти задля забезпечення широкої доступності до інформаційно-цифрових комунікаційних ресурсів, а також завдання й шляхи пришвидшення темпів розробки, впровадження і використання новітніх цифрових технологій в освітньому процесі.

Діджиталізація відкрила можливості для нових форм взаємодії між суб'єктами освітнього процесу у ЗВО. Установлено, що педагогічний потенціал діджиталізації освіти безперервно росте: відбувається постійне залучення до активної професійної діяльності фахівців, які володіють сучасними діджитал технологіями; збільшується кількість користувачів освітніх онлайн-платформ. Так, наприклад, на онлайн-платформі «Дія. Цифрова освіта» наприкінці 2020 року зафіксовано близько 420 000 користувачів, у 2021 році – 1 000 000, а в 2022 р. – 1 450 260, що свідчить про прискорені темпи діджиталізації в Україні.

Діджиталізація освіти це зміна парадигми комунікацій та взаємодії людини з людиною і з соціумом, це не лише переведення інформації в цифрову форму, але й підґрунтя для комплексного вирішення проблем освітнього, інфраструктурного, управлінського характеру через використання цифрових технологій, що призводить до якісних змін на ринку праці, формуванні нових компетенцій і компетентностей та орієнтована на модернізацію освітнього процесу, переосмислення ролі науково-педагогічних, педагогічних працівників та інших учасників цього процесу в освітніх установах усіх рівнів.

Характерною ознакою швидких темпів розвитку діджиталізації освіти в Україні також вважаємо й специфічну взаємодію учасників процесу едукції ЗВО, що характеризується:

- обов'язковим розміщенням змісту освітнього компонента у відкритому доступі (репозитарії, онлайн-бібліотеці, особистій веб-сторінці викладача тощо), що, на відміну від традиційного підходу, вимагає від педагога переструктурування навчального матеріалу і пошуку нових форм подання (вебінар, панель інтерактивних лекцій тощо);

- розробкою (або адаптацією) електронного освітнього ресурсу для ефективної організації процесу едукції, що включає формування персоналізованого освітнього середовища;

- проєктуванням гнучких моделей організації дистанційного процесу едукції;

– активним використанням сучасних ІКТ: організація доступу до навчальної інформації у будь-якому місці та в будь-який час, проведення інтерактивної роботи з науковими, психолого-педагогічними текстами, здійснення спільної роботи зі здобувачами вищої освіти очної та заочної форм навчання, миттєве оцінювання та коментування їх освітньої діяльності;

– управління новими ризиками у фаховій діяльності, що полягає у визначенні зон ризиків (педагогічні кадри, науково-педагогічні працівники, здобувачі вищої освіти, інформаційні технології, методика, методи, форми едукативності), чинників, що впливають на ймовірність їх виникнення та наслідки від них, шляхів їх подолання (наприклад, відмові від використання невідомих чи недостатньо апробованих інформаційних технологій, пошуку та застосування замінних ресурсів), здійсненні диверсифікації ризиків через збільшення кількості опрацьованих сучасних ІКТ, наявності резервних педагогічних рішень.

Побудова концепції едукативності майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти має сприяти ефективному реформуванню освітньої системи України з використанням сучасних інформаційних технологій та педагогічних інновацій.

Підґрунтям для розробки фрейму педагогічної концепції за темою наукової розвідки були вихідні положення: емпірична база вживаності термінологічних понять дослідження; закони, постулати, принципи загально філософського значення, загальнонаукові та конкретнонаукові методологічні підходи; понятійно-категоріальний апарат тощо. Інтеграція цих вихідних положень сприяла: розширенню знань про досліджуваний об'єкт, у межах якого фрейм педагогічної концепції едукативності майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти виступає як засіб досягнення поставленої мети; розумінню їх співвідношення з феноменом едукативності майбутніх учителів як засобом вирішення поставлених завдань, а також зіставленню ціннісно-цільових орієнтацій суб'єкта із цінностями і цілями вищої освіти.

У межах вирішення завдань дослідження було розроблено уніфікований фрейм педагогічної концепції, який може бути підґрунтям при створенні будь-якої конкретно-наукової педагогічної концепції, що характеризується саморозвиваючою цілісністю й на основі якого розроблено фрейм педагогічної концепції едукативності майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти (рис.1).

Перший концепт – *настановчий* – включає проблеми, положення загально філософського значення (закон єдності і боротьби протилежностей, закон переходу кількісних змін у якісні і навпаки, закон заперечення заперечення); національні, загальноєвропейські та світові стратегічні нормативно-правові документи затверджені на міжнародному, державному або регіональному рівнях; предметну область концепції (система базових «концепція», «педагогічна концепція», «едукативність», «курикулум» «діджиталізація», «діджиталізація освіти») та ключових «едукативність майбутніх учителів», «педагогічна концепція едукативності майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти» понять; визначення предмета концепції та межі її застосування).

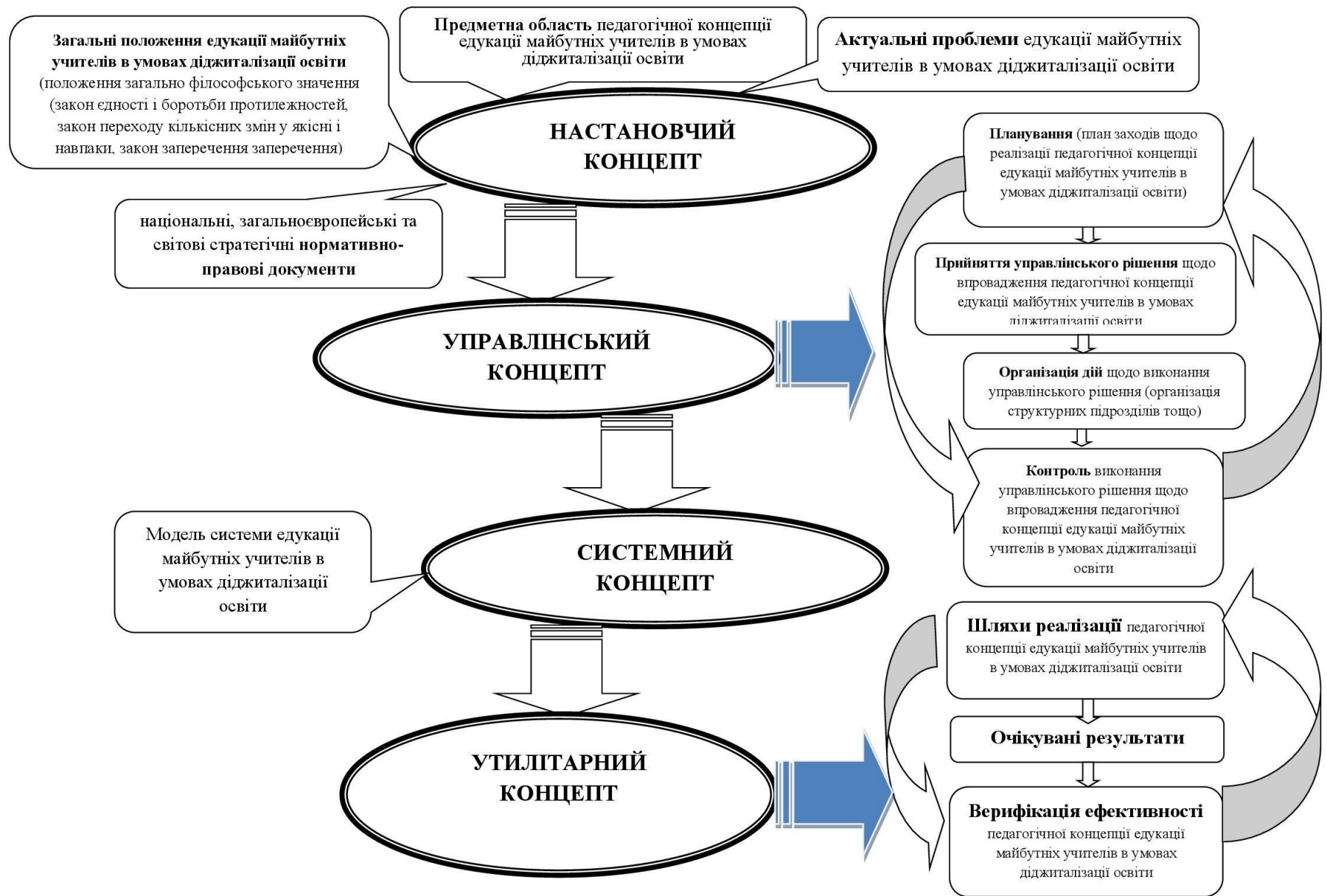

Рис.1. Модель фрейму педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти

Другий концепт – *управлінський* – містить: планування, прийняття управлінського рішення та план організації дій щодо впровадження педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, створення відповідних структурних підрозділів; контроль виконання управлінського рішення тощо.

Третій концепт – *системний* – модель системи едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, що включає: мету, завдання, теоретико-методологічні основи (методологічні підходи (загальнонаукові (системний, синергетичний, стратегічний, аксіологічний) і конкретнонаукові (компетентнісний, фреймовий, діяльнісний, особистісно-зорієнтований)), принципи, функції), обґрунтування методик, методів, форм, засобів підвищення ефективності едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, організаційно-педагогічні умови, результат та характеризується саморозвиваючою цілісністю.

Четвертий концепт – *утилітарний* – упровадження педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти та верифікація її ефективності.

На підставі авторського уніфікованого фрейму ієрархії цілей загальної стратегічної мети та комплексного аналізу одержаних концепцій педагогічної галузі розроблено фрейм ієрархії цілей загальної стратегічної мети педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти (рис.2.).

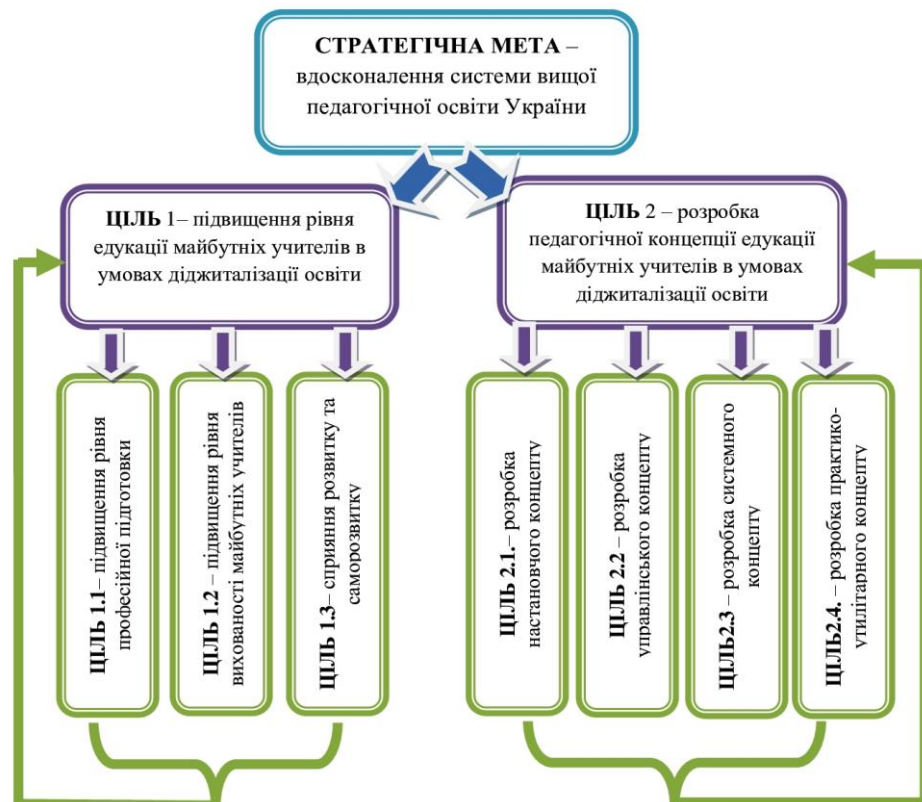

Рис.2. Фрейм ієрархії цілей загальної стратегічної мети педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти

Стратегічна мета педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти декомпозиційована на кілька цілей задля конкретизації завдань

та якісного їх виконання для отримання конкретних результатів за визначеними цілями. У сукупності вони формують загальний результат стратегічної мети, через досягнення цілі 1 та цілі 2 (ЦІЛЬ 1 → СТРАТЕГІЧНА МЕТА ← ЦІЛЬ 2).

Визначено завдання педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти:

1. Удосконалення системи вищої педагогічної освіти України.
2. Створення організаційно-педагогічних умов едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.
3. Підвищення рівня едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти через використання інноваційних методик, методів, засобів тощо.
4. Створення ефективних партнерських мереж співпраці стейкхолдерів із суб'єктами освітнього процесу в умовах діджиталізації освіти.

Спираючись на наукові розвідки Ю. Бабанського, І. Беха, А. Богуш, Л. Ваховського, М. Гриньової, М. Данилова, О. Касьянкової, В. Курила, Г. Луценка, С. Мартиненко, Н. Мойсеюк, В. Онищук, Т. Сорочан, М. Стельмаховича, А. Харківської, Є. Хрикова та інших і, ураховуючи визначену стратегічну мету, цілі та завдання педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, виявлено закономірності та визначено принципи досліджуваного феномену.

Едукція майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти буде ефективною, якщо:

➤ процес професійного становлення майбутніх учителів відбуватиметься через взаємодію між усіма суб'єктами освітнього процесу в аудиторній, позааудиторній, науково-дослідній, самостійній роботах та спиратиметься на загальнонаукові (системний, синергетичний, стратегічний, аксіологічний) й конкретнонаукові (компетентнісний, фреймовий, діяльнісний, особистісно-зорієнтований) методологічні підходи (*закономірність обрання перспективних напрямів методології едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти*). Виявлена закономірність узгоджується із настановчим та системним концептами уніфікованого фрейму досліджуваного феномену та фрейму педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти;

➤ едукційний генезис становлення особистості майбутнього вчителя спиратиметься на науково обґрунтоване управління цим процесом (*закономірність результату едукційного генезису особистості майбутніх учителів*), що сприятиме: формуванню нової генерації сучасних вітчизняних учителів, педагогів, науково-педагогічних працівників, а отже національної освітньо-наукової інтелігенції; своєчасному реагуванню на запити суспільства, соціальне/державне замовлення на підготовку кадрів за відповідними напрямками/спеціальностями. Схарактеризована закономірність узгоджується із управлінським концептом уніфікованого фрейму досліджуваного феномену та фрейму педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти;

➤ відбуватиметься інтеграція формальної, неформальної та інформальної освіти, що сприятиме: формуванню унікального внутрішнього потенціалу майбутнього вчителя, як професіонала, так і особистості; зростанню впевненості

здобувачів освіти у правильності використання набутих компетенцій та компетентностей; прояву ініціатив, у межах виконання фахових обов'язків та вирішення відповідних задач та завдань, для досягнення вершин професіоналізму як особистого так і учнів (*закономірність прискореної інтеграції різних форм освіти в процесі едукції*). Виявлена закономірність узгоджується із системним концептом уніфікованого фрейму досліджуваного феномену та фрейму педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти;

➤ відбудуватиметься детермінація едукції для професійного становлення майбутніх учителів, що є стимулом для визначення перспектив їх неперервної едукції в умовах модернізації вищої освіти та подолання суперечності між зростаючими професійними потребами майбутніх учителів та їх здатностями досягати бажаних результатів у межах власної діяльності (*закономірність онтогенезу якісної своєрідності едукції*). Виявлена закономірність узгоджується із системним концептом уніфікованого фрейму досліджуваного феномену та фрейму педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти;

➤ відбудуватиметься на підставі всеосяжного поєднання інноваційних технологій, методів, форм, засобів навчання, виховання, розвитку майбутніх учителів (як під час очного так і онлайн навчання), що відповідають поставленим навчально-методичним цілям, а у процесі дистанційного навчання є універсальними, сумісними для різних платформ із зрозумілим інтерфейсом і доступністю програмних засобів, інформаційно захищеними тощо (*закономірність стрімкого впровадження інноваційних технологій едукції в освітній процес*). Виявлена закономірність узгоджується із утилітарним концептом уніфікованого фрейму досліджуваного феномену та фрейму педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

Визначено принципи едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти: інтеграції конвергенції і дивергенції фахової діяльності (передбачає, що майбутній професійний розвиток здобувачів освіти в умовах діджиталізації освіти вибудовується, з одного боку, як доцільність єдності процесів з'єднання, зближення методик, методів, форм взаємодетермінованого змісту освітніх компонентів для ефективності їх засвоєння, а з іншого, як процес розбіжності, розгалуження, багатоваріативності освітньо-професійних задач, що сприяє забезпеченню вибору методик, методів, форм здобувачами освіти для професійної активності; включення в професійні спільноти, співпрацю із стейкхолдерами тощо); коеволюції едукції (характеризує збалансований процес спільної еволюції едукції через обґрунтування перетворень та узгодженості й сумісності освітньо-професійних програм, оновлення змісту та логіки викладання освітніх компонентів тощо), інтеграції особистих і професійних пріоритетів (передбачає особистісне та професійне становлення майбутніх учителів шляхом розробки як нормативних, так і вибіркового освітніх компонентів, що орієнтовані на забезпечення індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів освіти відповідно до їх здібностей тощо), занурення в інформаційно-просвітницьке середовище (передбачає необхідність едукції майбутніх учителів через отримання інформації в різних формах формальної, неформальної та інформальної освіти), продуктивності спільної професійної діяльності (передбачає,

що розвиток професійної діяльності майбутніх педагогів в умовах діджиталізації освіти має відбуватися на підставі взаємоповаги, врахуванні інтересів усіх суб'єктів освітнього процесу, узгодженості пріоритетних цілей тощо), фасилітації (визначає стратегічні напрями та шляхи реалізації педагогічної концепції щодо ефективного управління процесом едукації).

У третьому розділі – **«Теоретичне обґрунтування моделі системи едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти»** – обґрунтовано модель системи досліджуваного феномену та представлено фрейми субмоделей кожного із компонентів.

На основі аналізу науково-педагогічної, методичної літератури та нормативно-правових документів було розроблено модель системи едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти (рис.3).

Підґрунтям для кожного із компонентів є методологічний базис (філософський рівень методології) й загальнонаукові (системний, синергетичний, стратегічний, аксіологічний) та конкретнонаукові методологічні підходи (компетентнісний, фреймовий, діяльнісний, особистісно-зорієнтований).

Методологічно-цільовий компонент (представлений фреймом субмоделі цього компоненту) визначає зміст едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти за такими напрямками: професійно-орієнтованим, розвивальним, виховним; соціальне замовлення (підготовка висококваліфікованих педагогічних кадрів нової генерації в умовах діджиталізації освіти); ціль 1 (відповідно до фрейму ієрархії цілей загальної стратегічної мети педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти (рис.2) – підвищення їх едукації як компетентних майбутніх учителів); методологічні підходи; закономірності та принципи едукації.

Завданнями визначено:

1. Удосконалення якості викладання освітніх компонентів задля підвищення рівня сформованості та розвитку загальних, фахових та предметних компетентностей майбутніх учителів, що сприятиме визначенню їх професійних пріоритетів із урахуванням фахових норм і цінностей (ціль 1.1).

2. Упровадження інноваційних методик, методів, форм та засобів, у тому числі з використанням цифрових технологій задля підвищення рівня вихованості майбутніх учителів за відповідними напрямками – національно-патріотичним, інтелектуально-духовним, громадянсько-правовим, моральним, трудовим, естетичним, екологічним, фізичним (ціль 1.2).

3. Залучення майбутніх учителів до проходження різних видів офлайн та онлайн вебінарів, тренінгів, курсів тощо задля їх особистісного та професійного розвитку і саморозвитку з метою досягнення поставлених цілей, що забезпечують реалізацію особистісно та професійно-значущих пріоритетів (ціль 1.3).

4. Організація та координація роботи структурних підрозділів (відділів) на виконання прийнятих управлінських рішень, із позиції їх відповідності меті, цінностям особистості та професійної спільноти, щодо досягнення поставлених цілей (ціль 1).

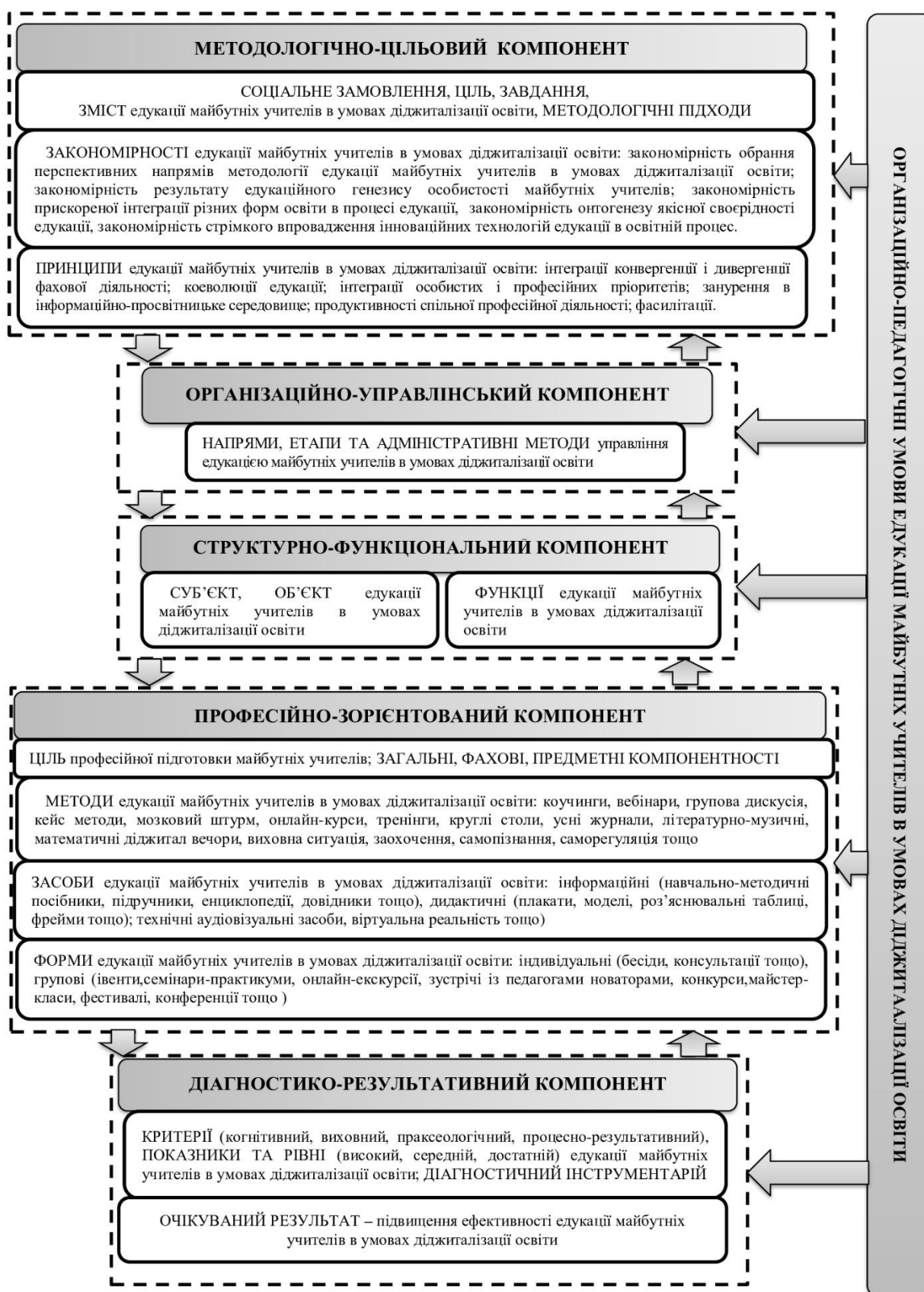

Рис.3. Модель системи едукaції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти

Напрямами управління едукацією майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти визначено: відповідність діяльності педагогічного ЗВО сучасним європейським та вітчизняним тенденціям розвитку освітньої галузі; забезпечення узгодженості управління цим процесом педагогічній концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти; визначення стратегічної мети, цілей і завдань, які сприятимуть ефективності едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти; запровадження педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти за відповідними концептами (настановчий, управлінський, системний, утилітарний); залучення партнерських ЗВО та стейкхолдерів до розробки освітньо-професійних програм, навчальних планів, вибіркового освітніх компонентів; координація роботи управлінського кластеру щодо підвищення рівня едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

Етапи управління едукацією майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти: *перший етап* – передбачення (визначення найсуттєвіших загальних, фахових та предметних компонентностей майбутніх учителів, що будуть актуальними найближчі п'ять років (період навчання у ЗВО) та планування відповідно до цих компетентностей освітніх компонентів. *Другий етап* – збір інформації (проводиться з метою отримання статистичних даних щодо якісного складу науково-педагогічних працівників, які забезпечують викладання на відповідній освітній програмі, матеріально-технічного та програмного забезпечення процесу едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти; якості випускників (опитування стейкхолдерів); якості створеного управлінського кластеру (якісний результат – компетентний випускник) та якості функціонування студентоцентрованого освітнього середовища (опитування здобувачів освіти) тощо. *Третій етап* – аналіз зібраної інформації за напрямами: якість професійної підготовки здобувачів освіти; якість навчально-методичної, наукової, організаційної та виховної роботи з метою визначення чинників (зовнішніх та внутрішніх), що впливають на процес едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти та сприяють прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. *Четвертий етап* – підготовка управлінських рішень на підставі отриманої та проаналізованої інформації. *П'ятий та шостий етапи* – прийняття відповідних управлінських рішень та організація роботи щодо їх виконання. *Сьомий етап* – контроль виконання управлінських рішень; аналіз отриманих результатів їх запровадження та за необхідності коригування управлінського циклу.

Професійно-зорієнтований компонент (представлений фреймом субмоделі цього компоненту) – направлений на досягнення інтегрованого результату едукації здобувачів освіти – високого рівня сформованості відповідних компетенцій, особистісних якостей, а, отже, підкреслюють рівень оволодіння певними компетентностями. До фрейму професійно-зорієнтованого компонента входять: компетентності (предметні, фахові, загальні) відповідно до чинного законодавства та освітніх стандартів; методи форми та засоби едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

Структурно-функціональний компонент (представлений фреймом субмоделі цього компоненту) – розкриває структуру досліджуваного процесу і визначає функціональні зв'язки та взаємозв'язки між компонентами моделі системи едукації

майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. Фрейм структурно-функціонального компонента складається з: об'єктів і суб'єктів ЗВО (адміністрація, педагогічні й науково-педагогічні працівники, здобувачі освіти) та функцій едукативної майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти (мотиваційно-ціннісна, особистісно-розвиваюча, адаптаційно-ідентифікаційна, координаційно-оцінювальна).

Діагностико-результативний компонент (представлений фреймом субмоделі цього компоненту) – включає в себе критерії, показники, рівні та діагностичний інструментарій, що дозволяє визначити рівень прояву едукативної майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти та очікуваний результат.

Визначено організаційно-педагогічні умови едукативної майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, а саме:

- модернізація діяльності управлінського кластера (направлена на: реагування на виклики суспільства щодо якісної підготовки висококваліфікованих МУ; організацію співпраці освітніх установ та стейкхолдерів щодо розробки та впровадженню освітньо-професійних програм, навчальних планів, освітніх компонентів тощо);

- забезпечення ефективності функціонування студентоцентрованого середовища із урахуванням викликів сьогодення (направлене на: створення належних умов щодо задоволення здобувачів освіти освітніх (забезпечення вільного вибору вибіркового освітніх компонентів (індивідуальна освітня траєкторія)), особистісних (безперешкодне проходження вебінарів, тренінгів, участь у круглих столах, конференціях тощо) та духовних (формування почуттів патріотизму, активної громадянської позиції, особистісних та сімейних цінностей тощо) потреб.

У четвертому розділі – **«Дослідно-експериментальна перевірка ефективності педагогічної концепції едукативної майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти»** – визначено сучасний стан едукативної майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, представлено реалізацію та верифікацію педагогічної концепції едукативної майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, визначено сучасні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти України в умовах діджиталізації освіти.

Дослідно-експериментальна робота проходила за чотирма етапами.

На першому – *дослідницько-аналітичному* – опрацьовано філософські, педагогічні, методичні джерела та нормативно-правові документи із метою з'ясування проблем едукативної й рівня дослідженості даної проблематики; визначено понятійно-термінологічний апарат, об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання, загальну концепцію наукової розвідки та алгоритм проведення дослідно-експериментальної роботи.

Наступні етапи педагогічного експерименту проходили дистанційно з використанням діджитал технологій у зв'язку з пандемією Covid-19 (з березня 2020 року введено повний тотальний локдаун, який через деякий час перейшов в адаптовану форму й було запроваджено змішану форму (офлайн і онлайн) навчання (наказ МОН України «Про організаційні заходи для запобігання поширенню корона вірусу Covid-19» № 406 від 16.03.2020 р., лист МОН України «Про організацію

освітнього процесу в закладах освіти під час епідеміологічної небезпеки» від 27.01.2022 р. №01-34/407 та інші) та відкритим воєнним вторгненням росії на територію України (Указ Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» затвердженого Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року №2102-ІХ, наказ МОН «Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану» від 07.03.2022 № 235 та інші).

Під час другого – *проектно-методологічного* етапу – розроблено фрейм педагогічної концепції та модель системи едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти і визначено теоретико-методологічні основи дослідження; виділено критеріальний апарат (критерії, показники та рівні) та відповідний діагностичний інструментарій; проведено констатувальний етап педагогічного експерименту.

На третьому – *формуальному* етапі – впроваджено в освітній процес педагогічну концепцію едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

Під час четвертого – *контрольно-аналітичного* етапу – проаналізовано отримані результати й здійснено їх математичну обробку; уточнено висновки та визначено тенденції розвитку вищої педагогічної освіти в Україні; здійснено літературне оформлення результатів наукової розвідки.

Експериментом було охоплено 2620 суб'єктів освітнього процесу, із них 120 науково-педагогічних та педагогічних працівників із закладів вищої освіти. Було утворено дві групи: експериментальну (ЕГ) та контрольну (КГ) по 1250 здобувачів вищої освіти (першого бакалаврського рівня вищої освіти). Кількість учасників експерименту (обсяг вибірки) забезпечила репрезентативність отриманих даних.

На констатувальному етапі педагогічного експерименту, для з'ясування сучасного стану едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти та управління цим процесом проведено анкетування, опитування, тестування, індивідуальні бесіди з респондентами ЕГ та КГ.

За першим концептом – *настановчим* – проаналізовано нормативно-правові документи (станом на 2018 рік – Закони України «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про інноваційну діяльність»; Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018 – 2020 роки; «Цифрова програма для Європи»; «Програма політики в галузі ІКТ на 2015 рік для майбутнього суспільства знань Європи. Підсумковий звіт» тощо), філософську, педагогічну, методичну, управлінську літературу, предметну область, що представлена широкою системою дефініцій базових понять – «концепція», «педагогічна концепція», «едукація», «діджиталізація», «діджиталізація освіти», проте не виявлено визначень ключових понять; визначені сучасні проблеми едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

За другим концептом – *управлінським* – педагогічна концепція едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти відсутня, тому планування, прийняття управлінського рішення щодо її впровадження, організації дій щодо виконання даного рішення та контроль його виконання є неможливим.

За третім концептом – системним – проведено: анкетування (анкета «Загальні компетентності педагога», «Виявлення особистісних та професійно важливих якостей майбутніх учителів», «Рівень обізнаності світовими цінностями», «Рівень обізнаності європейськими цінностями», «Літературна спадщина України», «Демократичні надбання українського народу», «Національна символіка України», «Історіографія України», «Рівень сформованості патріотичних поглядів», «Творчі здібності», «Готовність педагога до впровадження інноваційних технологій в освіті» тощо); опитування (опитувальник «Сімейні цінності», «Мотивація до саморозвитку» та ін.) із суб'єктами освітнього процесу; аналіз результатів ректорських контрольних робіт, підсумкових оцінок, складання заліків, іспитів, державних атестаційних іспитів тощо; здійснено математичну обробку отриманих результатів.

Узагальнені результати оцінювання рівня едукації майбутніх учителів експериментальної та контрольної груп в умовах діджиталізації освіти на констатувальному етапі педагогічного експерименту представлено на рис.4.

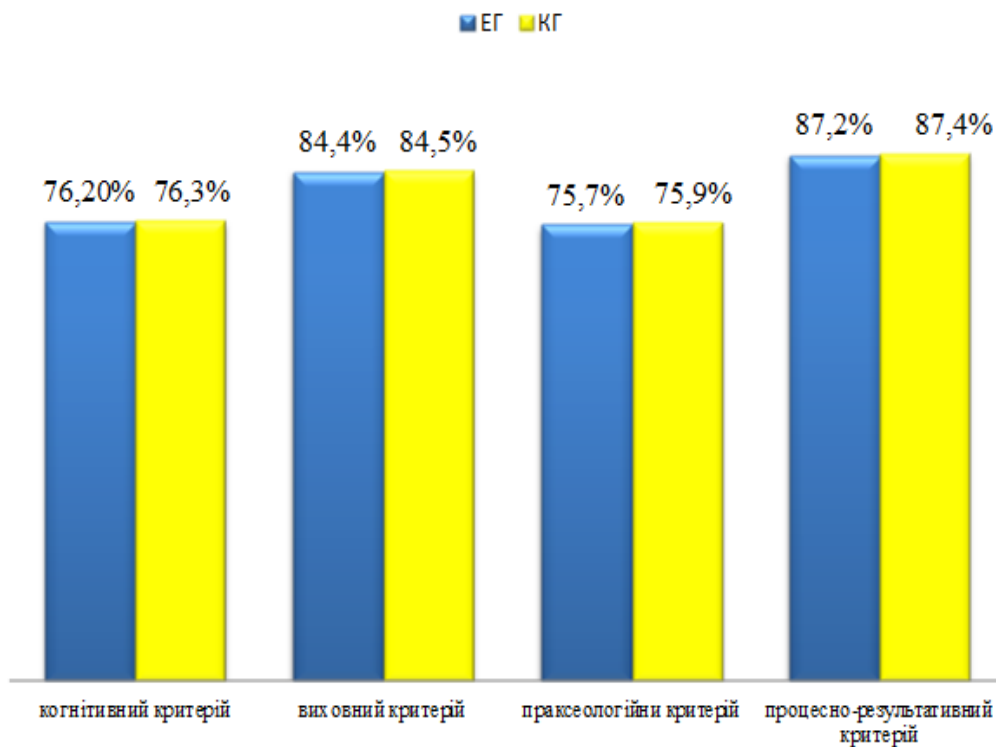

Рис. 4. Узагальнені результати оцінювання рівня едукації майбутніх учителів експериментальної та контрольної груп в умовах діджиталізації освіти на констатувальному етапі педагогічного експерименту.

Отримані дані дозволили констатувати середній рівень (EG – 80,9%; KG – 81%) прояву едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти за всіма критеріями та показниками, а саме: за когнітивним критерієм – «рівень оволодіння загальними компетентностями» становить EG – 75,8% та KG – 76,03%, «рівень оволодіння фаховими компетентностями» – EG – 74,2% та KG – 74,38%, «рівень оволодіння загальними компетентностями» – EG – 78,58% та KG – 78,68%; за виховним критерієм – «рівень сформованості світових та європейських цінностей» –

ЕГ – 80,8% та КГ – 81,04%, «рівень сформованості національних цінностей» – ЕГ – 90,24 % та КГ – 90,4%, «рівень сформованості особистісних цінностей» – ЕГ – 82,08% та КГ – 82,16%; за праксеологічним критерієм – «готовність до інноваційної та творчої діяльності» – ЕГ – 75,44% та КГ – 75,6%, «мотивація до особистісного та професійного саморозвитку» – ЕГ – 76,08% та КГ – 76,24%, «розуміння необхідності розвитку комунікативної культури» – ЕГ – 75,6% та КГ – 75,73%; за процесно-результативним критерієм «ефективність роботи управлінського кластеру» – ЕГ та КГ – 92%, «управління цифровою трансформацією діяльності ЗВО» – ЕГ – 85,52% та КГ – 85,92%, «контроль організації едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти» – ЕГ – 84,08% та КГ – 84,16%.

За четвертим концептом – утилітарним – упровадження методик, методів, форм та засобів є неможливим, адже на момент проведення констатувального етапу педагогічного експерименту була відсутня педагогічна концепція едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

На основі результатів констатувального етапу педагогічного експерименту було прийнято управлінське рішення щодо необхідності підвищення рівня едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації, а отже розробки та впровадження відповідної педагогічної концепції.

На формульовальному етапі педагогічного експерименту за першим концептом – обґрунтовані загальні положення едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти; вивчені та додані нормативно-правові документи (станом на червень 2022 р – накази «Про затвердження плану впровадження Концепції розвитку педагогічної освіти», «Про затвердження плану заходів МОН на 2019 рік щодо реалізації Концепції вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017 – 2020 роки»; розпорядження «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти», «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року», «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) до 2027 року», Розпорядження «Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів її реалізації», Розпорядження «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021 – 2024 роки» тощо; проєкт «Цифрова аджента України-2020»); діяльність управлінського кластера направлена на вирішення сучасних проблем едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти; сформована предметна область – визначено ключові поняття дослідження: «едукація майбутніх учителів», «педагогічна концепція едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти».

За другим концептом – прийняті та реалізовані управлінські рішення щодо досягнення стратегічної мети через розробку та впровадження педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

За третім концептом впроваджено в освітню діяльність респондентів ЕГ модель системи едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

За четвертим концептом на формувальному етапі педагогічного експерименту для респондентів ЕГ удосконалено змістове наповнення освітніх компонентів загальної та професійної підготовки, впроваджено в освітній процес факультативи, секції, гуртки, враховуючи студеноцентрований напрям освітньої діяльності; розроблено перелік вибірових освітніх компонентів задля створення індивідуальних освітніх траєкторій; написано навчально-методичний посібник «Теорія та методика діджиталізації едукації майбутніх учителів»

Для підвищення рівня едукації майбутніх учителів ЕГ розроблено сайт для суб'єктів освітнього процесу «Виховний потенціал нації» (<https://cutt.ly/pMbo0vI>), де зібрано матеріали за національно-патріотичним, інтелектуально-духовним, громадянсько-правовим, моральним, трудовим, естетичним, екологічним напрямками виховної роботи.

Укладено довідник «Бенчмаркінг діджитал ресурсів едукації суб'єктів освітнього процесу», в якому представлено понад 100 дистанційних платформ, направлених на саморозвиток та самовдосконалення особистості майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників.

Для респондентів ЕГ (здобувачів освіти першого бакалаврського рівня ЗВО, що брали участь в експерименті) було організовано та проведено, з використанням платформ відеозв'язку ZOOM, Google Meet, інтерактивних сервісів та додатків (LearningApps, Kahoot!, Class Marker, Canva тощо): із метою підвищення рівня професійної підготовки – онлайн-бесіда «Актуальність використання менеджерів для професійної комунікації у роботі педагога»; вебінари: «Педагог. Патріот. Новатор», «Вчимося навчати онлайн на засадах компетентнісного підходу», «Особливості цифрового простору»; коучинг «Від теорії до онлайн практики в епоху пандемії», тренінги: «Бренд вчителя в цифровому середовищі», «Комунікативна культура фахівця в онлайн просторі», «Особливості організації едукації в умовах діджиталізації освіти», «Етичні принципи спілкування в мережі-Інтернет – основа педагогічної професії», онлайн-лекція «Етика науки у в країнах Європи: теми, проблеми, рішення» тощо; для підвищення рівня вихованості – літературно-музичні вечори «Моя мова – вічна таємнице!», «Краса людської душі», «Щедроті твої, Слобожанщино», «Культура та освіта: проблеми і перспективи»; квізи на формування поглибленого почуття патріотизму, активної громадянської позиції тощо; онлайн-бесіди: «Одна родина – одна країна», «Моя сім'я – моя опора» тощо; із метою сприяння розвитку та саморозвитку – онлайн-квест «Саморозвиток загальних компетентностей майбутніх учителів»; онлайн-лекція «Сучасні онлайн-платформи для розвитку комунікативних навичок майбутніх педагогів», коучинг «Діджитал самоосвіта педагога – запорука якості освіти»; тренінги: «Діджитал технології для рефлексії», «Мотивація на успіх в умовах пандемії», а також івенти, усні онлайн журнали тощо.

На контрольному етапі педагогічного експерименту з'ясовано ефективність упровадження в освітню діяльність концептів педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

За першим концептом встановлена ефективність обрання його змістового наповнення (загальних положень едукації, нормативно-правових документів,

предметної області) задля реалізації педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти; вирішено коло сучасних проблеми відповідно до теми дослідження.

За другим концептом досягнуто стратегічну мету – вдосконалення системи вищої педагогічної освіти України.

За третім концептом проаналізовано ефективність упровадження моделі системи едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти за відповідними критеріями, показниками та рівнями (рис.5).

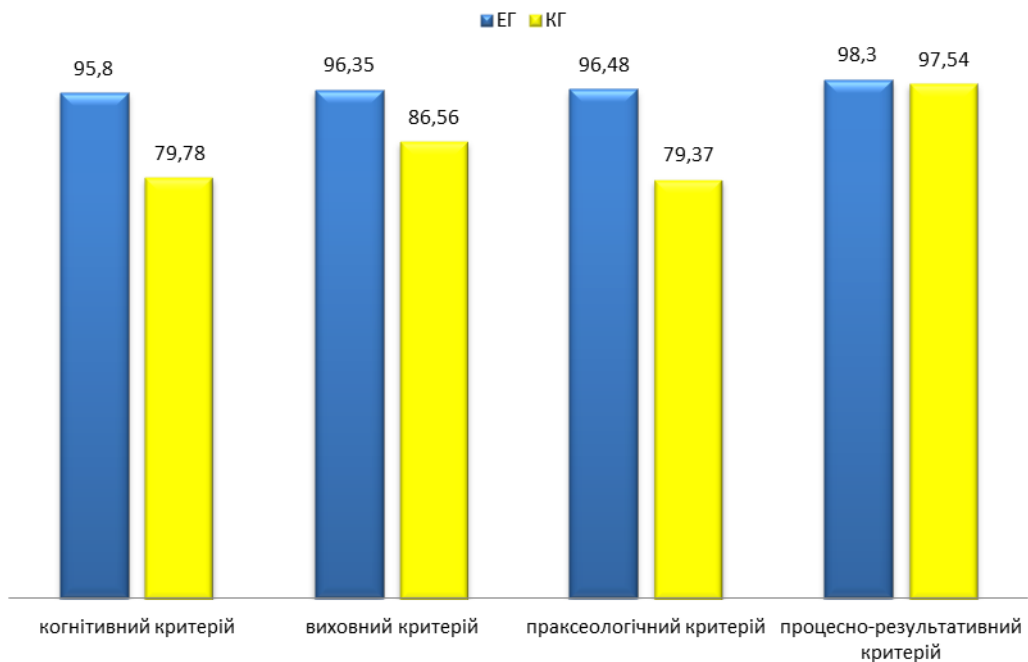

Рис.5. Порівняльний аналіз результатів EG та KG наприкінці педагогічного експерименту (у%)

Співставлення результатів педагогічного експерименту засвідчило перевагу значень показників едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти експериментальної групи у порівнянні з показниками респондентів контрольної групи: за когнітивним критерієм – «рівень оволодіння загальними компетентностями становить» у EG – 75,44% (середній рівень) до 93,6% (високий рівень), у KG – 76,03% до 77,8 % (середній рівень), «рівень оволодіння фаховими компетентностями» у EG – 74,2% (середній рівень) до 97,65% (високий рівень), у KG – 74,38% до 80,5% (середній рівень), «рівень оволодіння загальними компетентностями» EG – 78,56% (середній рівень) до 96,16% (високий рівень), у KG – 78,68% до 81,04% (середній рівень); за виховним критерієм – «рівень сформованості світових та європейських цінностей» у EG – 80,8% (середній рівень) до 95,04% (високий рівень), у KG – 81,04% до 83,2 % (середній рівень), «рівень сформованості національних цінностей» у EG – 90,24% до 98,08% (високий рівень), у KG – 90,4% до 92,08% (високий рівень), «рівень сформованості особистісних цінностей» у EG – 82,08% (середній рівень) до 95,92% (високий рівень), у KG – 82,16% до 84,4% (середній рівень); за практико-орієнтованим критерієм – «готовність до інноваційної та творчої діяльності» – у EG – 75,44% (середній рівень) до 95,04%

(високий рівень), у КГ – 75,6% до 77,2% (середній рівень), «мотивація до особистісного та професійного саморозвитку» – у ЕГ – 76,08% (середній рівень) до 97,44% (високий рівень), у КГ – 76,24% до 79,52% (середній рівень), «розуміння необхідності розвитку комунікативної культури» – у ЕГ – 75,6% (середній рівень) до 96,96% (високий рівень), у КГ – 75,73% до 81,4% (середній рівень); за процесно-результативним критерієм – «ефективність роботи управлінського кластеру» – ЕГ – 92% до 98,88% (високий рівень), у КГ – 92% до 97,22% (високий рівень), «рівень управління цифровою трансформацією діяльності ЗВО» – ЕГ та КГ – 85,52% (середній рівень) до 97,2% (високий рівень), «контроль організації едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти» ЕГ – 84,08% (середній рівень) до 98,88% (високий рівень), у КГ – 84,16% (середній рівень) до 98,2% (високий рівень). Статистична обробка отриманих експериментальних даних за критерієм χ^2 показала їх відмінність, що свідчить про ефективність розробленої моделі системи едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

За утилітарним концептом – доведено, що завдання розробленої педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти вирішено через її верифікацію.

Визначено сучасні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти України в умовах діджиталізації освіти:

- *активне поширення діалектичної єдності детермінант едукції здобувачів вищої освіти* ґрунтується на трьох законах діалектики (закон єдності і боротьби протилежностей, закон заперечення заперечення, закон переходу кількісних змін у якісні) та розумінні того, що кожен наступний етап розвитку вищої освіти, з одного боку, руйнує застарілі теорії, парадигми, концепції, а з іншого – спирається на позитивні надбання минулого, виступає як період її прогресивного розквіту;

- *активне поширення консенсусу очно-дистанційних форм навчання* – зумовлене врахуванням викликів сьогодення, що постали перед державою та внутрішніми й зовнішніми чинниками, які неможливо передбачити (коронавірусна інфекція «Covid-19», повномасштабна війна на території України з боку росії та її прибічників, нестабільна економічна ситуація, природні катаклізми тощо);

- *активне поширення кіберсоціалізації особистості майбутнього учителя* – характеризується надшвидкими темпами розвитку ІКТ та їх запровадженням в усі сфери життєдіяльності особистості. Кіберсоціалізація освіти має безперечно ряд переваг, а саме: доступність до освітніх продуктів 24/7 у зручному для здобувача місці; отримання неформальної й інформальної освіти як у період навчання в освітніх установах, так і протягом життя (для забезпечення особистісних та професійних потреб); із метою саморозвитку для здобувачів освіти, науковців існує можливість користуватися електронними версіями автентичних цифрових наукових ресурсів, що розташовані в найпрестижніших бібліотеках, музеях світу, а також відвідувати віртуальні екскурсії, що проводять ці установи; віртуальні мандрівки до різних куточків світу відповідно до інтересів відвідувача певного сайту тощо. У той же час недоліками кіберсоціалізації освіти є: нагромадження великої кількості неперевіреної та застарілої інформації, у деяких

випадках існує незахищеність авторських прав, розповсюдження персональних даних, інтернет залежність, кібербулінг тощо;

- *активне поширення випереджального характеру едукації впродовж життя* обумовлене: збереженням попередніх надбань або їх змінністю у зв'язку з сучасними аспектами розвитку науки; спрямованістю на забезпечення потреб кожного суб'єкта освітнього процесу; розширенням можливостей ІКТ; цифровізацією бекграунду в освіті тощо. Визначення такої тенденції демонструє розуміння майбутніми вчителями, що навчання впродовж життя є інвестицією в ефективну майбутню професійну діяльність та процвітання країни на міжнародній арені;

- *активне поширення усвідомленості майбутніми учителями важливості набуття професіоналізму через використання інноваційних методик, методів, форм і засобів едукації* передбачає, що інновація одночасно є і метою, й умовою, і засобом, і формою їх педагогічної діяльності;

- *активне поширення цифрової трансформації вищої освіти* обумовлене інтенсивним розвитком ІТ технологій в Україні та підтримкою вітчизняного діджитал ринку міжнародними лідерами (Apple, Xiaomi, Samsung, Cisco, IBM, Intel, Ericsson, MasterCard тощо).

ВИСНОВКИ

Здійснений у дисертації аналіз теоретико-методологічних засад педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти дозволяє зробити такі **висновки**:

1. На основі аналізу нормативно-правових, науково-педагогічних, методичних та спеціальних джерел, а також проведеного анкетування серед респондентів ЗВО, що брали участь в експерименті, визначено наступні проблеми едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, а саме: пріоритет матеріального забезпечення особистості здобувачів освіти над духовно-ціннісним розвитком (глобальна культуро-духовна криза); надмірна залежність від глобальної Інтернет-мережі в їх професійній діяльності; необхідність розробки й обґрунтування уніфікованого фрейму педагогічної концепції окремого фундаментального досліджуваного феномену різних напрямів підготовки освітян та педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

2. Визначено ключові поняття дослідження: «едукація майбутніх учителів» – суцільний триєдиний інтеграційний освітній процес, направлений на всебічний розквіт особистості майбутніх учителів, які спроможні ефективно використовувати набуті загальні, професійні та фахові компетентності під час здійснення професійної діяльності; здатні креативно і гнучко вирішувати проблемні ситуації у професійному чи суспільному середовищах; готові до саморефлексії та саморозвитку; мають розвинену громадянську позицію та почуття патріотизму, шанобливе ставлення до національних і світових культурних, духовних, матеріальних надбань людства; «педагогічна концепція едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти» – провідна ідея педагогічної науки, що реалізується через пріоритетний напрям модернізації освітнього процесу й спрямована на всебічний

розквіт (освіченість, вихованість, розвиток) особистості майбутніх учителів в умовах масштабного процесу запровадження, інтеграції і використання цифрових технологій, оцифрованої інформації; а також обґрунтовано змістове наповнення базових понять наукової розвідки.

3. Схарактеризовано методологічні підходи дослідження, а саме: **загальнонаукові** – *системний*, який дозволяє розглядати едукацію майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти як цілісний нелінійний педагогічний процес взаємодії і рівноправного партнерства науково-педагогічного працівника із здобувачем вищої освіти з характерними ознаками системності, наступності, структурності та взаємозалежності; *синергетичний* (синергізм авторської моделі проявиться у досягненні сумарного ефекту через комбінований вплив усіх компонентів моделі на кінцевий результат/досягнення мети, урахуваючи при цьому можливі флуктації); *стратегічний* сприяє розумінню довгострокових перспектив розвитку вищої педагогічної освіти з урахуванням міжнародних вимог до якості підготовки фахівців; прогнозуванню своєчасного реагування керівництва освітніх установ на виклики сучасності через стратегічне планування, прийняття управлінських рішень, організацію діяльності відповідальних структурних підрозділів, осіб на виконання відповідних управлінських рішень; передбачає контроль за їх виконанням, а також за реалізацією визначених довго-, середньо- та короткострокових цілей підвищення якості едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти; *аксіологічний* сприяє формуванню та розвитку ціннісного ставлення майбутніх учителів до своєї професії та вихованців у сучасному цифровізованому світі; **конкретно-наукові** – *компетентнісний* сприяє досягненню поставлених цілей фахової підготовки майбутніх учителів та результативному й якісному виконанню їх професійних обов'язків згідно з чинними міжнародними й національними нормами і стандартами; забезпечує гармонійний особистісний розвиток і виховання моральних якостей як власних, так і учнів; *фреймовий* забезпечує наявність ефективних шляхів реалізації даної педагогічної концепції на основі її фреймової візуалізації (розробка блок-схеми, моделі, таблиць тощо); *діяльнісний* спрямовує освітній процес на формування загальних, предметних та фахових компетентностей через використання едукації (відповідних методик, методів, форм, засобів), направленої на професійну самореалізацію, розвиток здібностей, креативність на практиці тощо; *особистісно-зорієнтований* передбачає спрямованість едукації майбутніх учителів на формування креативної, всебічно розвиненої особистості педагога, вмотивованого до впровадження інновацій в освітній процес в умовах діджиталізації освіти та реалізації Концепції Нової української школи.

4. Розроблено фрейм педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, що складається із чотирьох взаємодетермінованих концептів: *настановчого* (загальні положення едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, національні, загальноєвропейські та світові стратегічні нормативно-правові документи, предметна область, актуальні проблеми едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти), *управлінського* (планування, прийняття управлінського рішення, організація дій та контроль їх виконання),

системного (модель системи едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти) та *утилітарного* (шляхи реалізації педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, очікувані результати, верифікація ефективності педагогічної концепції).

5. Виявлено закономірності – обрання перспективних напрямів методології едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, результату едукаційного генезису особистості майбутніх учителів, прискореної інтеграції різних форм освіти в процесі едукації, онтогенезу якісної своєрідності едукації, стрімкого впровадження інноваційних технологій едукації в освітній процес; та визначено принципи едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти – інтеграції конвергенції і дивергенції фахової діяльності, коеволюції едукації, інтеграції особистих і професійних пріоритетів, занурення в інформаційно-просвітницьке середовище, продуктивності спільної професійної діяльності, фасилітації.

6. Розроблено модель системи едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, яка складається з п'яти взаємопов'язаних компонентів: *методологічно-цільового* (соціальне замовлення, ціль, завдання, зміст, методологічні підходи, закономірності та принципи едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти), *структурно-функціонального* (суб'єкт, об'єкт, функції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти), *організаційно-управлінського* (напрями, етапи, адміністративні методи управління цим процесом), *професійно-зорієнтованого* (ціль професійної підготовки майбутніх учителів, загальні, фахові, предметні компетентності, методи, форми, засоби) та *діагностико-результативного* (критерії – когнітивний, виховний, праксеологічний, процесно-результативний; показники, рівні едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, діагностичний інструментарій та очікуваний результат) та організаційно-педагогічних умов едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

7. Експериментально перевірено ефективність упровадження педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. Доведено, що дана концепція сприяє вдосконаленню системи вищої педагогічної освіти України; розроблена модель системи та створені організаційно-педагогічні умови едукації сприяють підвищенню результативності едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти через використання інноваційних методик, методів, засобів навчання; створена партнерська мережа співпраці стейкхолдерів із суб'єктами освітнього процесу в умовах діджиталізації освіти забезпечує ефективну діяльність управлінського кластеру.

8. Визначено сучасні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти України в умовах діджиталізації освіти, а саме – активне поширення: діалектичної єдності детермінант едукації здобувачів вищої освіти, консенсусу очно-дистанційних форм навчання, кіберсоціалізації особистості майбутнього учителя, випереджального характеру едукації впродовж життя, усвідомленості майбутніми учителями важливості набуття професіоналізму через використання інноваційних методик, методів, форм і засобів едукації, цифрової трансформації вищої освіти.

Проведене дослідження не вичерпує всієї різноманітності питань, пов'язаних із розробкою педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. Як можливі перспективи в подальшому вбачаємо розв'язання проблеми управління едукацією майбутніх магістрів педагогічних спеціальностей в умовах діджиталізації освіти із урахуванням змін нормативно-правового забезпечення й новітніх інформаційно-комунікаційних технологій тощо.

Основний зміст дисертації відображено в таких публікаціях:

Монографії:

1. Прокопенко А. О. Теоретичні та методологічні засади едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти : монографія / Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків : ФОП Бровін О. В., 2022. 324 с.

Навчально-методичні посібники:

2. Прокопенко А. О. Теорія та методика діджиталізації едукації майбутніх учителів : навч.-метод. посіб. Харків: ФОП Бровін О. В., 2022. 274 с.

Статті в наукових фахових виданнях:

3. Кравченя А. О. Особливості атестації педагогічних працівників. *Теорія та методика професійної освіти* : елект. наук. фах. вид. 2018. Вип. № 14. URL: <https://ivetsciencipto.wixsite.com/tmpo/kopiya-13-2017>

4. Кравченя А. О. Професійне становлення майбутніх учителів інформатики в умовах освітнього простору. *Теорія та методика професійної освіти*: елект. наук. фах. вид. 2018. Вип. 15. URL : <https://ivetsciencipto.wixsite.com/tmpo/kopiya-14-2018>.

5. Prokopenko A. Modern aspects of the use of foggy technologies in the educational process of higher educational institutions. *Освітні Обрії* : часопис / Івано-Франків. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. працівників. Івано-Франківськ : 2020. Вип. 1(50). С. 98–101.

6. Прокопенко А. О. Застосування web-ресурсів у процесі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*. Кременчук : КрНУ, 2020. Вип. 3(122). С. 18–23.

7. Прокопенко А. О. Основні функції багаторівневого навчання інформатики та математики майбутніх учителів у процесі вирішення завдань виховання. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. праць / Кам'янець-Подільського нац. ун-т імені Івана Огієнка, Ін-т пед. НАПН України, Кам'янець-Подільський, 2020. Вип. 28(1-2020). С. 351–360.

8. Прокопенко А. О. Система багаторівневого навчання майбутніх учителів в Україні. *Гірська школа українських Карпат*. Івано-Франківськ, 2020. № 22. С. 126–128.

9. Прокопенко А. О. Сучасні проблеми едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти в теорії та практиці педагогічної науки. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Сер. : Педагогічні науки.* 2021. № 3. С. 68–73.
10. Прокопенко А. О. Застосування хмарних і туманних технологій в освітньому процесі закладу вищої освіти. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* : зб. наук. пр. Харків : УПА, 2020. Вип. 68. С. 113–120.
11. Прокопенко А. О. Сутність понять «концепція», «педагогічна концепція» та «едукація». *Проблеми інженерно-педагогічної освіти.* Харків: УПА, 2021. Вип. 72. С. 60–68.
12. Прокопенко А. О. Понятійно-термінологічний апарат дослідження педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти.* Харків: УПА, 2021. Вип. 73. С. 126–137.
13. Прокопенко А. О. Філософський та загальнонауковий рівні методологічних засад едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. *Науковий журнал Хортицької національної академії.* 2021. Вип. 1(4). С. 47–59.
14. Прокопенко А. О. Методологічні підходи до дослідження педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. *Науковий журнал Хортицької національної академії.* 2021. Вип. 2(5). С. 45–54.
15. Прокопенко А. О. Основні аспекти розвитку діджиталізації освіти в теорії та практиці педагогіки. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки.* Полтава : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2021. Вип. 8(346). С. 302–311.
16. Прокопенко А. О. Особливості розробки фрейму педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти *Освітні Обрії* : часоп. / Івано-Франків. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. працівників. Івано-Франківськ : 2022. Вип. 1(54). С. 8–14.
17. Прокопенко А. О. Особливості розробки методологічно-цільового та організаційно-управлінського компонентів концептуальної моделі системи управління едукацією майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. *Наукові інновації та передові технології.* 2022. Вип. 11(13). С. 351–362.
18. Прокопенко А. О. Теоретичне обґрунтування концептуальної моделі системи управління едукацією майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти.* Харків: УПА, 2022. Вип.74. С. 49–56.
19. Прокопенко А. О. Сучасні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти України в умовах діджиталізації освіти. *Наука і техніка сьогодні.* 2022. Вип.7 (7). С. 270–281.
20. Prokopenko A. Organizational and pedagogical conditions of management of the education of future teachers in the conditions of digitalization of education. *Наукове видання «Гірська школа українських Карпат».* Івано-Франківськ, 2022. № 26. С. 152–155.

Статті в наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та Scopus

21. Prokopenko A., Vozniuk A., Leshchenko H., Manchulenko L., Kramarenko A., Mondich O. Activization of Cognitive Activity of Students in Higher Education Institutions. *SRP*. 2020. 2020. № 11(10). P. 144–146. doi:10.31838/srp.2020.10.24. URL: <https://goo.su/GdyDY>.
22. Prokopenko A., Romanchenko I., Zaichko I., Rybalko P., Bobrovytska S., Kyselyova O. Methods Of Introducing Information Technologies Into The Educational Process Of Higher Education Institutions Of Ukraine. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2021. Vol. 21. No. 5, May. P. 16–22. URL: http://paper.ijcsns.org/07_book/202105/20210503.pdf.
23. Prokopenko A., Kharkivska A., Molchaniuk O., Palchyk O., Kadenko I., Borzyk O. Transformation of student-centred approach in the context of digitalisation of education. *Apuntes Universitarios*. 2021. № 11(4), octubre-diciembre. P. 323–341. URL : <https://doi.org/10.17162/au.v11i4.776>.
24. Prokopenko A., Havrylo O., Kharlamov M., Shapovalova O., Bilyk N., Zaskalieta S. Theoretical foundations of management of the education system: optimization of the complex of organizational and pedagogical conditions for effective management. *AD ALTA: Journal Of Interdisciplinary Research*. 2022. 12/01-XXVI. P. 146–150. URL: http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120126/papers/A_25.pdf
25. Prokopenko A., Chukhrai L., Behal T., Pustovalov S., Kliuchko Y., Khimchuk L. Theoretical Aspects Of Innovation Processes In The Holistic Educational Process. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22 No. 6. June. P. 382–389. URL : http://paper.ijcsns.org/07_book/202206/20220648.pdf

Опубліковані праці апробаційного характеру:

26. Кравченя А. О. Використання інформаційного підходу для підвищення ефективності освітнього процесу в закладах вищої освіти. *Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Організація системи взаємодії «вища освіта – ринок праці»* : матеріали XV Всеукр. наук.-метод. конф. (Харків, 28 верес. 2018 р.) / редкол. О. І. Черевко та ін. Харків : ХДУХТ, 2018. С. 288–289.
27. Кравченя А. О. Інноваційні методи навчання у закладі вищої педагогічної освіти. *Конкурентоспроможність вищої освіти України в умовах інформаційного суспільства* : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернігів, 9 листоп. 2018 р.) / Чернігів. нац. технол. ун-т. Чернігів, 2018. С. 789–790.
28. Кравченя А. О. Курикулум як парадигмальна основа розробки змісту освітньо-професійних програм. *Теорія і практика управління сучасними освітніми системами* : матеріали регіон. наук.-практ. конф. (Харків, 25 квіт. 2018 р.) / Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2018. С. 98–100.
29. Кравченя А. О. Навчання протягом життя – запорука професійної компетентності майбутніх учителів. *Психолого-педагогічні та соціальні аспекти вдосконалення якості освіти* : матеріали Усеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 22

листоп. 2018 р.) / Комунал. заклад. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2018. С. 150–152.

30. Кравченя А. О. Актуальні проблеми освітнього простору в Україні *Імплементация європейських стандартів в українські освітні дослідження* : матеріали ІІІ Міжнарод. наук. конф. (Київ, Дрогобич, 21 черв. 2019 р.) / Укр. асоціація дослідників освіти; за ред. С. Щудло, О. Заболотної, Л. Загоруйко. Київ ; Дрогобич : ТЗОВ «Трек-ЛТД», 2019. С. 89–90.

31. Кравченя А. О. Аналіз поняття «діджиталізація». *Формування ефективного освітнього середовища у контексті сучасних викликів реформування системи освіти України*: матеріали регіон. наук.-практ. конф (Харків, 24 квітня 2019 р.) / Комунал. заклад. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2019. С. 108–111.

32. Прокопенко А. О. Створення інтегрованого освітнього простору закладів вищої педагогічної освіти. *Передові освітні практики: Україна, Європа, Світ*: зб. тез Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 16-17 листоп. 2019 р.). Київ : Педагогічна думка, 2019. С. 399–401.

33. Прокопенко А. О. Особливості використання аксіологічного підходу при розробці педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. *Створення інклюзивного простору закладу освіти в контексті розбудови суспільства рівних можливостей в Україні* : матеріали усеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 21 листоп. 2019 р.) / Комунал. заклад. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2019. С. 212–215.

34. Прокопенко А. О. Теоретичні основи ефективного управління закладами освіти за сучасних умов. *Наукові розробки, передові технології, інновації*: зб. наук. праць та тез наук. доп. за матеріалами VI Міжнарод. наук.-практ. конф. (Прага, 06-08.10.2020 р.). Прага : Nemoros s.r.o., 2020. С. 175–177.

35. Прокопенко А. О. Сутність та особливості діджиталізації освіти. *Формування творчої особистості в системі освіти й соціальному середовищі: сучасні виклики та інновації*: матеріали регіон. наук.-практ. конф (Харків, 22 квіт. 2020 р.) / Комунал. заклад. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2020. С. 224–226.

36. Прокопенко А. О. Педагогічна концепція – сильна та слабка версія науки. *Розвиток національної педагогічної освіти у подіях і персоналіях: особливості, здобутки та перспективи* : матеріали усеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 19 листоп. 2020 р.) / Комунал. заклад. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2020. С. 299–302.

37. Прокопенко А. О. Фреймовий та діяльнісний підходи до дослідження педагогічної концепції педагогічної едукції в умовах діджиталізації освіти. *Наукові дослідження та інновації в галузі суспільно-гуманітарних наук* : зб. матеріалів I Всеукр. наук.-практ. інтернет конф. (Мелітополь, 24 листоп. 2021 р.) / ТДАТУ: ред. кол. О. П. Ломейко та ін. Мелітополь : ТДАТУ, 2021. Ч. 1. С. 260–262.

38. Прокопенко А. О. Межі застосування педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. *Від науки до практики: науково-методичні аспекти якості освіти*: матеріали регіон. наук.-практ. конф (Харків,

29 квітня 2021 р.) / Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2021. С. 163–166.

39. Прокопенко А. О. Аналіз сучасних концепцій педагогічного спрямування. *Проблеми, досвід та вдосконалення методичної роботи у закладах освіти*: матеріали Усеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 24 листоп. 2021 р.) / Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2021. С. 366–368.

40. Прокопенко А. О. Особливості едукації здобувачів освіти в умовах діджиталізації. *Розвиток професійної освіти регіону: інновації та перспективи*: матеріали Усеукр. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 21 берез. 2022 р.). Запоріжжя: Наук.-метод. центр проф.-техн. освіти у Запорізькій області, 2022. С. 221–225.

41. Прокопенко А. О. Кіберсоціалізація особистості майбутнього учителя. *Підвищення якості національної освіти у контексті викликів сьогодення*: матеріали регіон. наук.-практ. конф. (Харків, 26 травня 2022 р.). / Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2022. С. 222–224.

42. Прокопенко А. О. Організаційно-управлінський компонент концептуальної моделі системи управління едукацією майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти: теоретичне обґрунтування. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*: зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Вінниця, 6-7 лип. 2022 р.) / за ред. Н. О. Пахальчук; Вінниц. держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2022. Вип. 11. С. 617–620.

43. Прокопенко А. О. Етапи дослідження рівня едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. *Жовтневі наукові читання*: матеріали СХІ Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Івано-Франківськ, Черкаси, 28 жовт. 2022р.). Івано-Франківськ, 2022. С. 255-256.

44. Прокопенко А. О. Сучасний стан едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. *Priority Areas of Science Innovations During Martial Law: 40th International scientific and practical conference* (Washington, November 7-8, 2022). Primedia E-launch LLC, USA. Washington, 2022. С. 98–101.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

Довідник

45. Прокопенко А. О. Бенчмаркінг діджитал ресурсів едукації суб'єктів освітнього процесу : довідник. / Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків: ФОП Бровін О. В., 2022. 90 с.

Прокопенко А.О. Теоретико-методологічні засади педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». – Полтава, 2023.

Дисертацію присвячено проблемі розробки педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

Визначено ключові поняття дослідження: «едукція майбутніх учителів» – суцільний триєдиний інтеграційний освітній процес, направлений на всебічний розквіт особистості майбутніх учителів, які спроможні ефективно використовувати набуті загальні, професійні та фахові компетентності під час здійснення професійної діяльності; здатні креативно і гнучко вирішувати проблемні ситуації у професійному чи суспільному середовищах; готові до саморефлексії та саморозвитку; мають розвинену громадянську позицію та почуття патріотизму, шанобливе ставлення до національних і світових культурних, духовних, матеріальних надбань людства; «педагогічна концепція едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти» – провідна ідея педагогічної науки, що реалізується через пріоритетний напрям модернізації освітнього процесу й спрямована на всебічний розквіт (освіченість, вихованість, розвиток) особистості майбутніх учителів в умовах масштабного процесу запровадження, інтеграції і використання цифрових технологій, оцифрованої інформації; а також обґрунтовано змістове наповнення базових понять наукової розвідки.

Схарактеризовано методологічні підходи дослідження: загальнонаукові – системний, синергетичний, стратегічний, аксіологічний та конкретно-наукові – компетентнісний, фреймовий, діяльнісний, особистісно-зорієнтований.

Виявлено закономірності та визначено принципи едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

Розроблено фрейм педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти (настановчий, управлінський, системний, утилітарний концепти) та модель системи едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти (методологічно-цільовий, структурно-функціональний, організаційно-управлінський, професійно-зорієнтований та діагностико-результативний компоненти).

Експериментально перевірено ефективність запровадження педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. Визначено сучасні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти України в умовах діджиталізації освіти (активне поширення: діалектичної єдності детермінант едукції здобувачів вищої освіти, консенсусу очно-дистанційних форм навчання, кіберсоціалізації особистості майбутнього учителя, випереджального характеру едукції впродовж життя, усвідомленості майбутніми учителями важливості набуття професіоналізму через використання інноваційних методик, методів, форм і засобів едукції, цифрової трансформації вищої освіти).

Ключові слова: педагогічна концепція, едукція, майбутні вчителі, управління, діджиталізація освіти.

Prokopenko A.O. Theoretical and methodological foundations of the pedagogical concept of education of future teachers in the conditions of digitalization of education. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Pedagogical Sciences on specialties 13.00.04 – theory and methods of professional education. – State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University». – Poltava, 2023.

The dissertation is devoted to the problem of developing a pedagogical concept of future teachers' education in the context of digitalization of education.

The key concepts of the study are defined: «future teachers' education» is a continuous triune integrative educational process aimed at the comprehensive flourishing of the personality of future teachers who are able to effectively use the acquired general, professional and special competencies in the course of their professional activities; able to creatively and flexibly solve problem situations in professional or social environments; are ready for self-reflection and self-development; have a developed civic position and a sense of patriotism, respect for national and world cultural, spiritual, and material heritage of humanity; «pedagogical concept of future teachers' education in the context of digitalization of education» is a leading idea of pedagogical science, which is implemented through the priority direction of modernization of the educational process and is aimed at the comprehensive flourishing (education, upbringing, development) of the personality of future teachers in the context of a large-scale process of introduction, integration and use of digital technologies, digitized information; and also substantiates the content of the basic concepts of scientific research. The methodological approaches of the study (systemic, synergistic, strategic, axiological, competence, frame, activity, personality-oriented) are characterized.

The regularities are revealed and the principles of the pedagogical concept of future teachers' education in the context of digitalization of education are defined.

The framework of the pedagogical concept of future teachers' education in the context of digitalization of education (instructional, managerial, systemic and utilitarian concepts) and the conceptual model of the system of future teachers' education in the context of digitalization of education (methodological-targeted, structural-functional, organizational-managerial, professionally-oriented and diagnostic-resultative components) are developed.

The effectiveness of the implementation of the pedagogical concept of future teachers' education in the context of digitalization of education has been experimentally tested. The current trends in the development of higher pedagogical education in Ukraine in the context of digitalization of education (active dissemination of: dialectical unity of the determinants of education of higher education students, consensus of full-time and distance learning, cybersocialization of the future teacher's personality, the anticipatory nature of education throughout life, awareness of future teachers of the importance of gaining professionalism through the use of innovative techniques, methods, forms and means of education, digital transformation of higher education) are determined.

Key words: pedagogical concept, education, future teachers, digitalization of education.